

Ольга Хорошковська
Наталія Яновицька

УКРАЇНСЬКА МОВА

Усний курс

1

Ольга Хорошковська,
Наталія Яновицька

УКРАЇНСЬКА МОВА

для загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням польською мовою

Усний курс

1 клас

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України*

Львів
Видавництво «Світ»
2012

УДК 811.161.2(075.2)
ББК 81.411.1я7
Х82

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
(наказ МОНмолодьспорту України від 07.02.2012 р. № 118)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Експертизу здійснював Інститут педагогіки НАПН України

Умовні позначення

– Завдання на урок.

– Розкажи...

– Послухай...

– Робота в парі.

– Розглянь...

– Розучіть і розіграйте.

Увага!

Текстовий матеріал призначений для учителя.

Хорошковська О.

Х82 Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою. Усний курс : підручник для 1 класу / О.Хорошковська, Н.Яновицька. – Львів : Світ, 2012. – 176 с. : іл.

ISBN 978-966-603-736-0

**УДК 811.161.2(075.2)
ББК 81.411.1я7**

ISBN 978-966-603-736-0

© Хорошковська О.Н.,
Яновицька Н.І., 2012
© Соловйов В.С., Дунаєва В.А.,
ілюстрації, 2012
© Видавництво «Світ», 2012

ЧАСТИНА І

1. Україна – рідний край

Слухаємо–розуміємо, зачуємо напам'ять, розповідаємо.

Володимир Кленц

І Полісся, і Донбас,
Крим і Буковіна –
Все це наш величний край,
Люба Україна.
Яблуневий ніжний цвіт,
Соняхи й каліна –
Все це казка чарівна,
Міла Україна.

2. Хто я?

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя, розглядаємо малюнки, засвоюємо нові слова, вираз «У мене є...». Вживаємо їх у мовленні.

Я – хлопчик.
Я – українець.

Я – дівчинка.
Я – українка.

Я – ..., ...
Я – поляк.

Я – ..., ...
Я – полька.

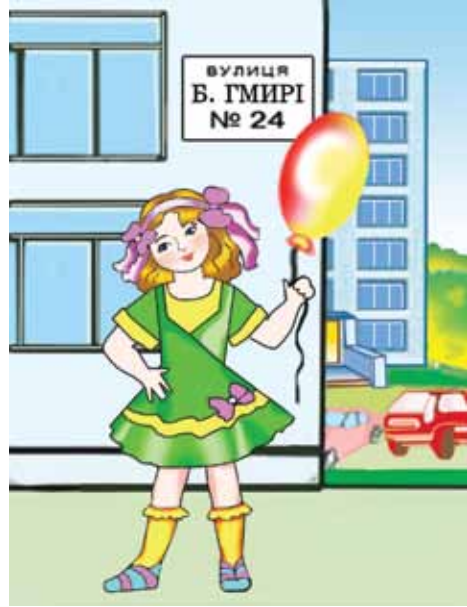

Ми – діти.

Де я живу?

Я живу в селі ...,
на вулиці ...

Я живу в місті ...,
на вулиці ...

У мене є ...

У мене є ...

Назвіть себе і розкажіть одне одному, хто у кого є, хто де і на якій вулиці живе.

3, 4. Я і моя родина

 Слухаємо–розуміємо, зачуємо вірш «Моя сім'я», розповідаємо за зразком.

Це – хлопчик.
Він стоїть.

Це – ... .
Вона ... .

Це – діти.
Вони ... .

Це – тато.
Він ...

Це – мама.
Вона ...

Це – батькі.
Вони ...

Це – дідусь.
Він ...

Це – бабуся.
Вона ...

Це – внуки.
Вони...

Розкажи, хто ти для тата і мами, дідуся і бабуся.

Запитайте одне одного і розкажіть, хто є у вашій родині.
Зразок:

У мене є...

Удóма

За малюнками запитайте і розкажіть одне одному, хто що робить удома. Зразок:

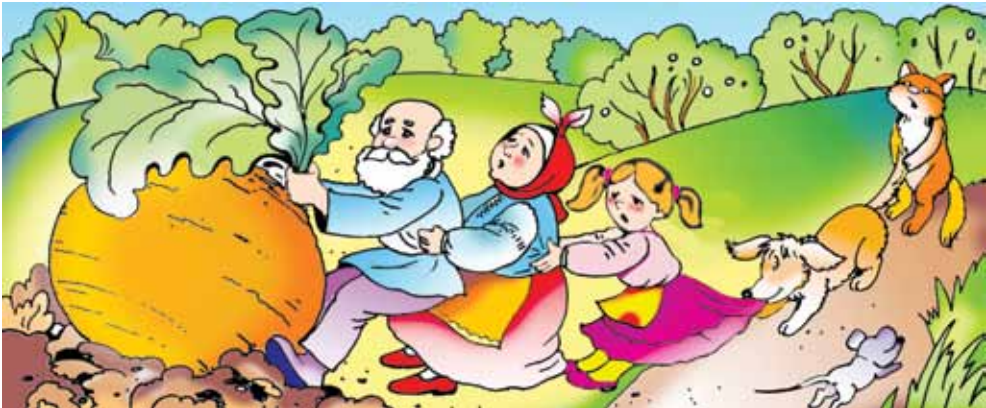
- Що рóбить мáма? Що рóблять ...?
- Мáма заколісує дитíну.

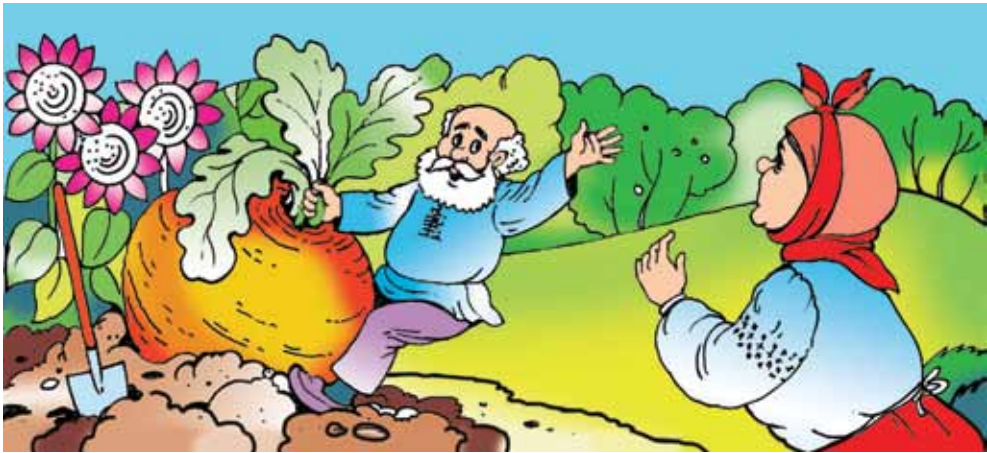
5, 6. Ріпка

Слухаємо-розуміємо казку, знаходимо малюнок, засвоюємо нові слова, розповідаємо за малюнками.

Розігруємо казку в ролях.

 Розкажи, в якому порядку мають бути розташовані малюнки.

7, 8. Мої іграшки, ігри

 Слухаємо–розуміємо розповідь учителя, вимовляємо звук [г], розповідаємо. Засвоюємо слова – назви дій на **-ся**.

 Хто що робить?

 Які іграшки є у кожного з вас?
Мої іграшки це ..., ... У мене є (немає) ..., ...
У мене багато (мало) іграшок.

 Запитайте і розкажіть одне одному про улюблену гру.
Зразок:
– У яку гру ти любиш гратися?
– Я люблю ... .

На дитячому майданчику

Хто що робить? У які ігри граються діти?

Розглянь малюнок і розкажи, в які ігри любиш гратися ти.

Слухаємо оповідання Шалви Амонашвілі «Мое».

Поміркуйте і скажіть, якою була дівчинка (доброю, скупю, щедру) і якою (яким) треба бути.

9, 10. Ввічливість

Слова вітання: Дóбрый ранок (день, вéчiр)! Дóброго ранку (дня, вéчора)! Привіт!

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя, вивчаємо і розказуємо вірш, засвоюємо форми слів із закінченням **-ою, -ею, -єю** і звертання.

Коли як вітаються? З ким?

– Дóброго ранку, мату́сю!
– Дóброго ранку, до́ню!

– Дóброго дня, бабу́сю!
– Дóброго дня, Іва́нку!

– Дóброго дня, Ма́ріє Іва́нівню!
– Дóброго дня, І́горє Пе́тровичу!

– Приві́т, Миха́йлику!
– ... !

Розіграйте ролі: 1. Вітаються два хлопчики (дві дівчинки). 2. Вітаються хлопчик (дівчинка) і дорослий.

Слова прощання: До побачення! Бувайте здорові!
До завтра! На добраніч!

Прослідкуйте за малюнками, як прощаються.

– До побачення!

– До завтра!

– Добраніч, донечко!
– Добраніч, мамусю!

– Бувайте здорові, пане Ігоре!
– Усього найкращого!

Розіграйте ролі: 1. Прощаються два хлопчики (дві дівчинки). 2. Прощаються хлопчик (дівчинка) і дорослий.

11, 12. Ввічливість (продовження)

Слухаємо–розуміємо, вивчаємо і розповідаємо напам'ять вірш «Чарівні слова», засвоюємо слова ввічливості, вживаємо їх у мовленні. Засвоюємо форми **мене, мені, біля мене**.

Слова ввічливості: Дозвольте! Будь ласка! Прощу! Дякую! Спасибі! Вибач(те)! Даруй(те)!

Хто що кому сказав?

– Бабуся, дозвольте
взяти пиріжок?
– Ні, він гарячий, зачекай.

– Бабусю, можна взяти
пиріжок?
– Можна, бері.
– Дякую, бабусю!

– Сінку, принеси мені,
будь ласка, склянку води!
– Прощу!
– Дякую, сінку!

– Дідусю, прочитай, будь
ласка, казку!
– Сідай біля мене, Катрусю,
прочитаю.

Розігруємо сценки, зображені на малюнках.

Розкажи за малюнками, що сталося. Хто що сказав?

– Обережно!

– Вибач, я не навмісно!

Давай, допоможу зібрати книжки.

– Оленко, вибач мені, будь ласка!

– Прощу!

Хто сказав «Вибач», а хто «Дякую»?

– ..., візьмі м'ячик!

– ...!

– ..., ... мені, будь ласка!

– ...

13. Знайомство

 Слухаємо–розуміємо розповідь учителя і вірші, засвоюємо нові слова, вчимося спілкуватися.

– Привіт! Я – ... .
А це мої друзі..., ...
А як звать тебе?

– Привіт! Я – ... .
А це мої подруги..., ...
А як звать тебе?

 Дайте імена дітям. Розкажіть, хто з ким познайомився.

 За малюнками і поданими зразками розіграйте сценки вітання, знайомства.

– Бабу́сю, познайо́мтеся, будь ла́ска. Це мій друг Оле́сь.

Розіграйте сценку знайомства друга чи подруги з татом, мамою чи бабусею. Подумайте, кого кому треба представляти: старшого за віком меншому чи навпаки.

14. Дружба, товаришування

❗ Слухаємо вірш Анатолія Костецького «Утрюх», розглядаємо малюнки, розповідаємо.

– Марійко, а ти чого не їси?
– Я забула свій обід удома.

– Ось, візьмі половінку
мого бутерброда!
– Дякую!

Розіграйте ці сценки.

15, 16. Лисиця і журавель

! Слухаємо–розуміємо казку і знаходимо відповідні малюнки. Засвоюємо нові слова, вживаємо їх у мовленні.

Розіграйте казку за малюнками.

17. Шкóла

❗ Слугаемо–розуміємо розповідь учителя. Розглядаємо малюнки. Засвоюємо нові слова. Заучуємо і розповідаємо вірш, відгадуємо загадки.

Що це? Що роблять?

Хто це? Що робить? Що роблять?

Я – учень,
школяр.

Я – учениця,
школярка.

Ми – учні,
школярі.

Це – вчитель.

Це – вчителька.

Це – вчителі.

18. Наш клас

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя й тексти. Засвоюємо нові слова. Відповідаємо на запитання. Розрізняємо рід.

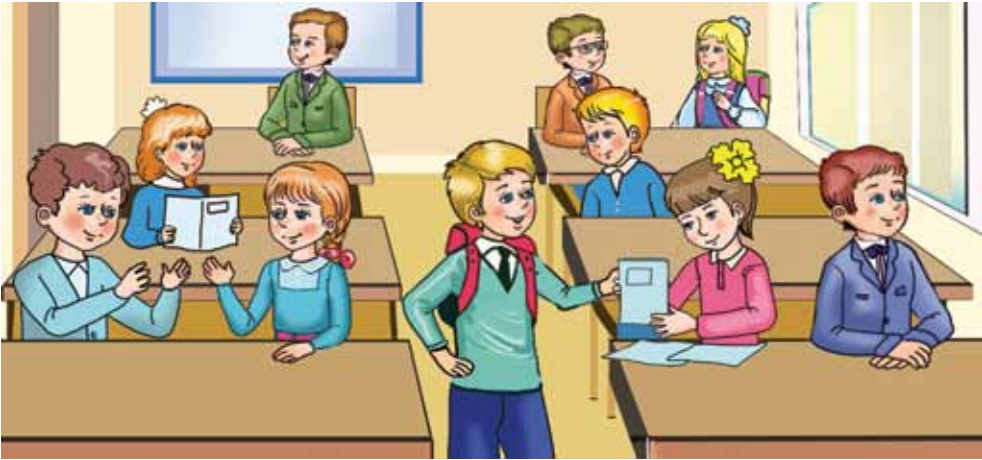
Клас – це ... .

Що є у класі?

Що де знаходиться?

Клас – це ... .

Хто що робить?

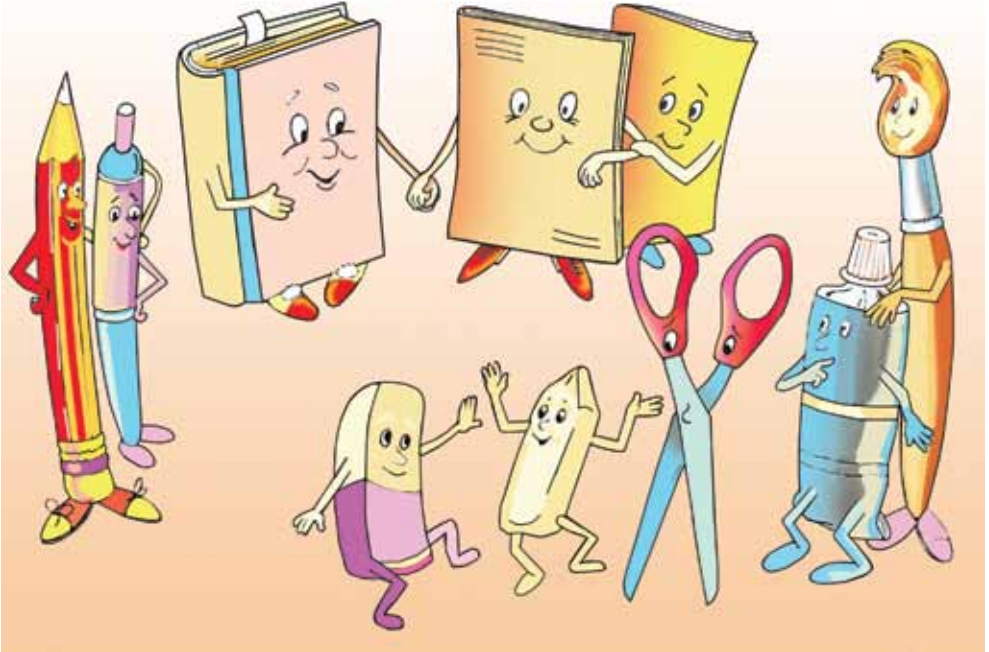
Поміркуйте й оберіть якийсь куточок класу, розгляньте і розкажіть одне одному, що там є. Зразок:

– Ось вікно (дóшка, стіна, ша́фа...). Там ... . На ... – ... .

19. Навчальне приладдя

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя. Вчимо напам'ять вірш. Засвоюємо нові слова. Розповідаємо.

Упізнайте й назвіть намальовані предмети.

У кого що? Для чого? Зразок:
Ручка для того, щоб писати.

Розпитайте одне одного й розкажіть, які нові слова запам'ятали. Зразок:

Я запам'ятав такі нові слова: ..., ..., ...

Лічба: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

Що де? Скільки?

Що на (у) чому? Скільки їх?

20. Навчання

❗ Слухаємо–розуміємо розповідь учителя. Засвоюємо нові слова і форми слів – назв дій (**-уть, -ють**). Відповідаємо на запитання.

Хто що робить? Що роблять?

Що робить учителька? А учениця? Учні?

Які це уроки? Що роблять учні?

21. На перёрві

 Слухаємо–розуміємо розповідь учителя і розглядаємо малюнок. Засвоюємо нові слова. Вимовляємо буквосполучення **-ере-**. Розповідаємо.

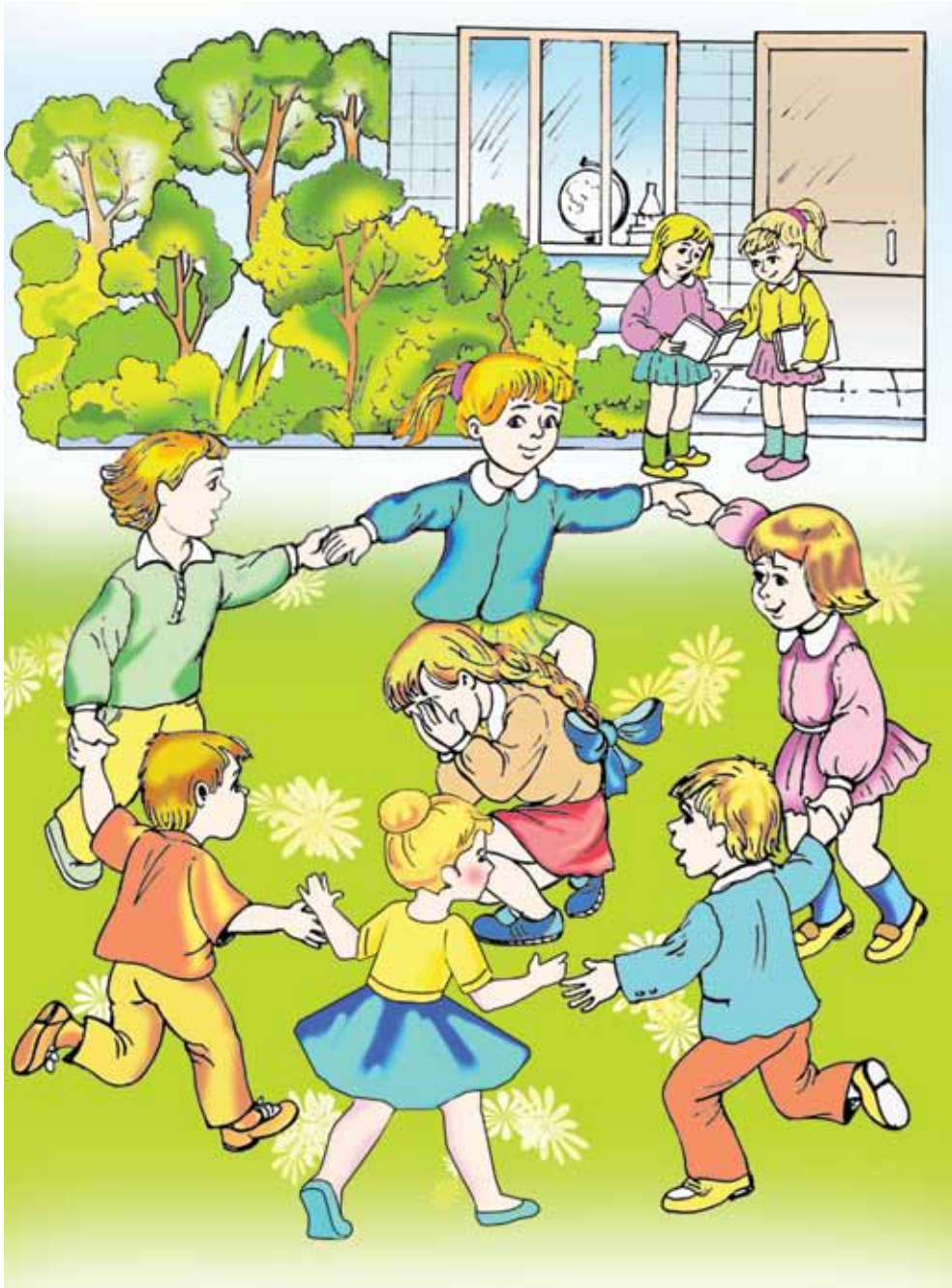

Розгляньте малюнок. Дайте імена учням і вчительці. Розкажіть одне одному, хто що робить на перерві.

Подоліяночка

Розучуємо і розігруємо гру. Вивчаємо лічилку.

22. Ми малюємо. Кольорі

 Слухаємо–розуміємо розповідь учителя й вірші. Засвоюємо нові слова, форми слів на **-ий**. Вимовляємо звук [л'].

 Які кольори є, а яких нема в кожному ряду?

  Слухаємо вірш Володимира Тименка «Мій пензлик», розглядаємо малюнок. Які кольори має веселка?

 Назви кольори на палітрі.

 Порадьтеся, які кольори обрати, щоб розмалювати метелика, півника, білочку. Розкажіть про це.

Розглянь малюнок і розкажи, що намалював художник.

Поміркуйте і розкажіть, про що попросила братика сестричка. Що відповів братик? Розіграйте цю сценку.

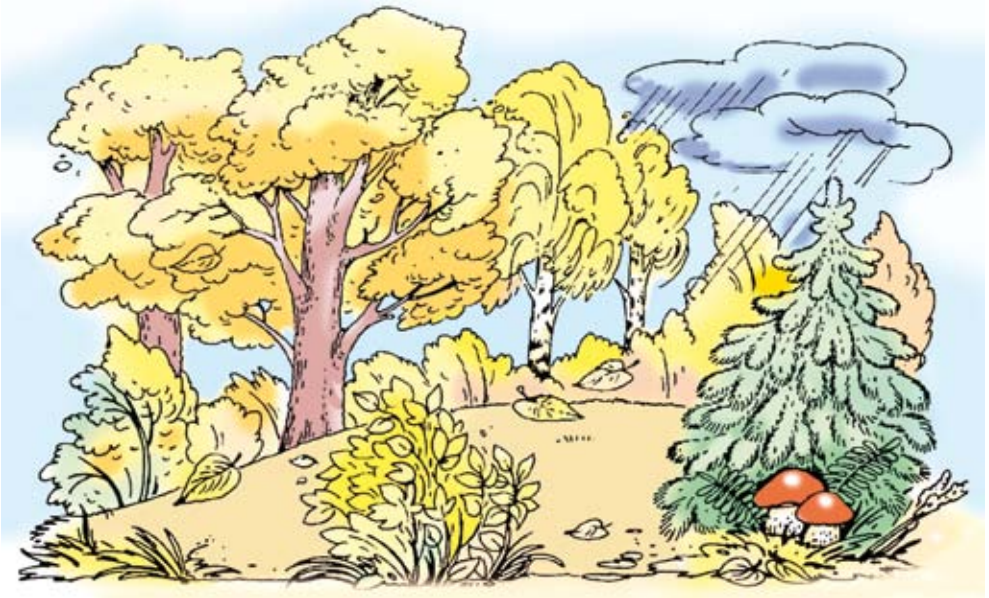

Розпитайте одне одного й розкажіть, які нові слова запам'ятали.

23. Осінь у лісі. Кольорі осені

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя й тексти. Вивчаємо напам'ять. Відгадуємо загадки. Засвоюємо нові слова. Вимовляємо звуки [л'], [с']. Розповідаємо.

Назвіть ці гриби. Порахуйте, скільки їх розсипалося.

Що якого кольору?

Розгляньте малюнки і розкажіть, хто (що) де? Зразок:
Білочка сховалась у дуплі. Лисичка ... під ...

24. Óвочі

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя й вірші, засвоюємо нові слова. Вимовляємо звук [ц']. Розповідаємо.

Óвочі – це ... .

Що яке?

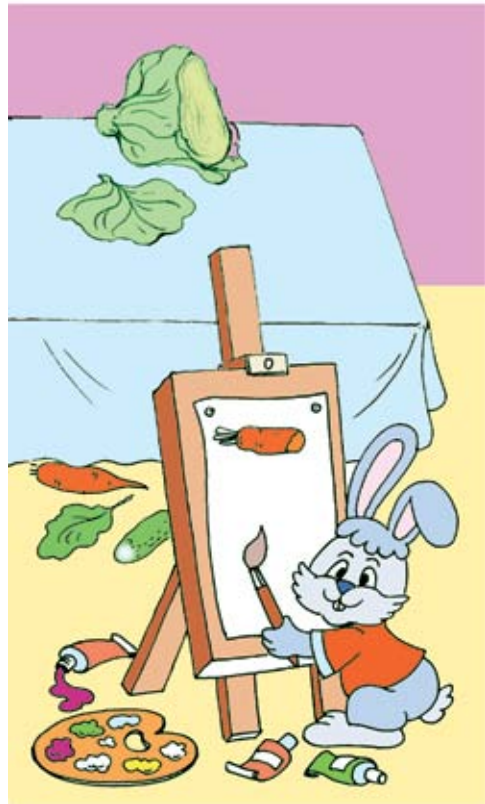

Які овочі кладуть у борщ? Розкажіть одне одному.

Які овочі клали у борщ зайці?

Художники

Розіграйте сценки, але спочатку подумайте, хто що каже.

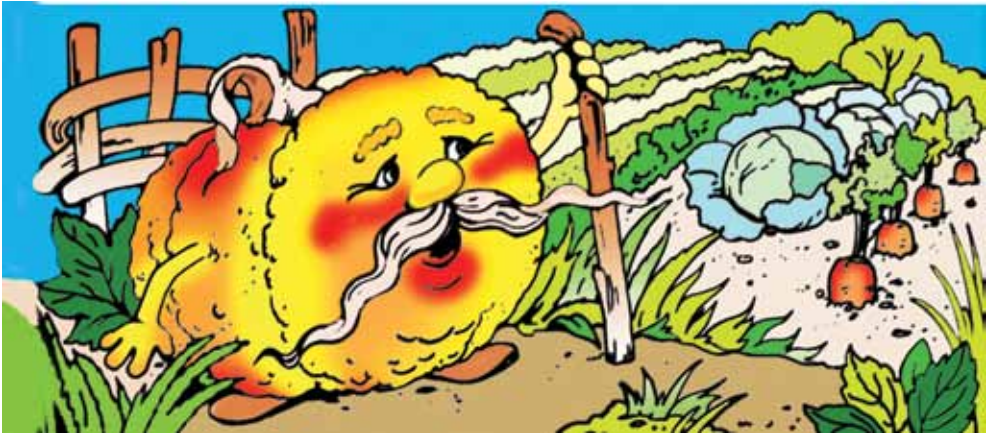

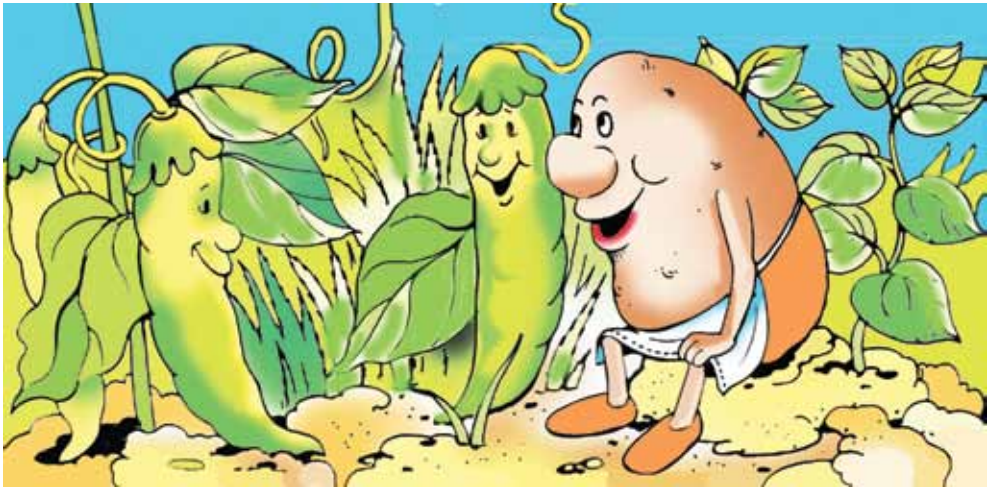
Розпитайте одне одного й розкажіть, які нові слова запам'ятали.

25, 26. Ходить гарбуз по городу

Слухаємо–розуміємо й розігруємо народну пісню.

27, 28. Фру́кти

Слухаємо розповідь учителя. Розглядаємо малюнки. За-
своюємо нові слова. Відгадуємо загадки. Розповідаємо.

Фру́кти – це ..., ...

Що яке?

Їгоди – це...

Запитайте одне одного і дайте відповідь, які фрукти
і ягоди любить кожен з вас. Зразок:

- ..., які фру́кти ти любиш?
- Я люблю ..., ..., ...
- А ягоди?
- ..., ..., ...

Слухаємо–розуміємо, проговорюємо за вчителем, вивчаємо напам'ять і розповідаємо в ролях вірш Платона Воронька «Суничка-сестричка».

Розкажи, яке варення ти любиш найбільше.

Запитайте одне одного і розкажіть, які фрукти і ягоди мама (бабуся) кладе в компот.

29. Людина. Професії

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя, вірші. Розглядаємо малюнки. Запам'ятовуємо назви професій. Засвоюємо слова **він, вона**, формулу «**я хочу**». Розповідаємо.

Хто це?

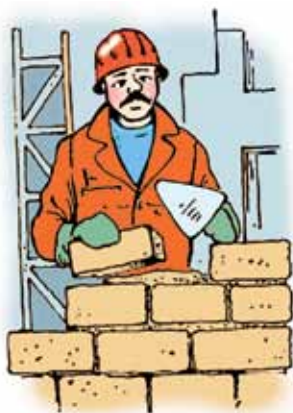
Це – чоловік.

Це – жінка.

Це – люди.

Це – будівельник.
Він ...

Це – водій.
Він ...

Це – вчитель.
Він ...

Чи знаєш ти, ким працює твій тато, мама, дідусь, бабуся? Якщо знаєш, розкажи про це.

Це – кúхар.
Він готує їжу.

Це – пéкар.
Він печé хлiб.

Це – кондiтер.
Вона́ ...

Це – швáчка.
Вона́ ...

Це – лiкар.
Вона́ ...

Це – продавéць.
Вона́ ...

Люди яких професiй роблять цi речi?

Розпитайте одне одного i розкажiть, хто ким хоче бути.

30. Людина. Частина тіла

Слухаємо–розуміємо текст, запам'ятовуємо нові слова.
Розповідаємо за малюнками.

Подивіться одне на одного і запам'ятайте, хто який зовні. А тепер станьте одне до одного спиною і розкажіть про це, описуючи очі, обличчя, волосся, одяг.

31. Гігієна

Слухаємо – розуміємо розповідь учителя, вірші. Відгадуємо загадки. Розповідаємо.

Розкажи, що робить хлопчик уранці. А ти?

Слухаємо і розігруємо ролі.

32, 33. Óäÿã

 Слÿãåìå-ðîçóìíåìå ðîçïîâíä ÷åíåðå ÿ òåêñò, çàðåì'ÿ-òîóåìå íîâíå ñëîâå, ðîçïîâíäåìå. Âíäãäóåìå çàãäêè.

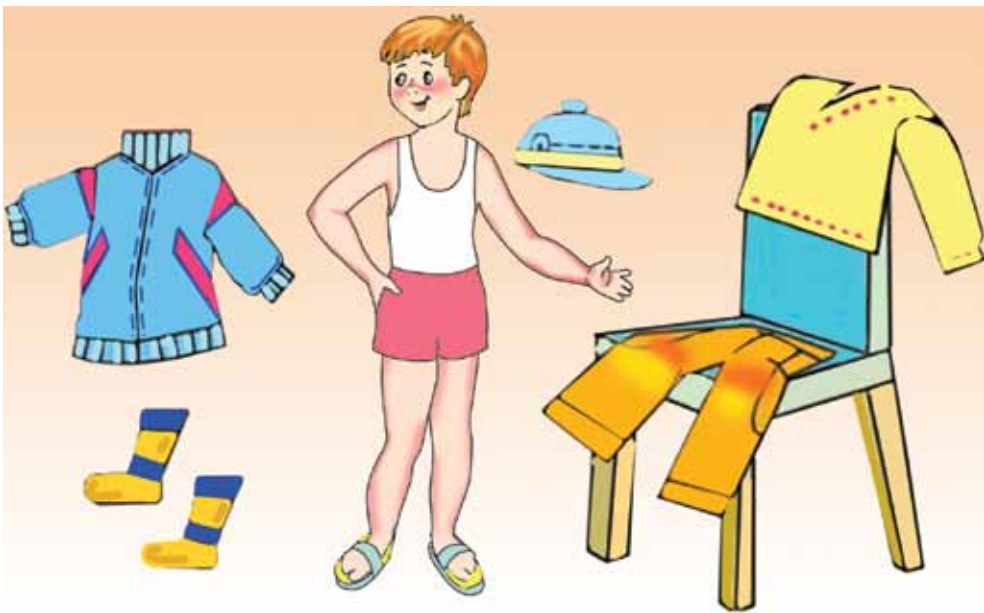

Óäÿã – öå...

 ðîçêæè, öòî îäÿãàóòü õëîðöèêè, öòî – äíâöåòêå, å öòî – ÿ äíâöåòêå, ÿ õëîðöèêè. Öòî îäÿãàóòü ÷ òåðëó ðîóå ðîóå, å öòî – ÷ õîëîäíó?

У що одягнена дівчинка?

Що має одягти хлопчик на прогулянку?

1. Запитайте одне одного і розкажіть, у що любите одягатися. 2. Подивіться уважно одне на одного. Поверніться спинками і розкажіть, хто у що одягнений.

34, 35. Взуття

Слухаємо–розуміємо текст, розглядаємо малюнки, запам'ятовуємо нові слова, розповідаємо за малюнками.

Взуття – це ..., ...

Що намальовано? Що коли взувають?

Розглянь малюнок, розкажи, у що одягла і взула своїх ляльок дівчинка.

Слухаємо–розуміємо вірш Анатолія Костецького «Неуважна сороканіжка», розглядаємо малюнки, розповідаємо, яке взуття купила сороканіжка.

1. Поміркуйте і порадьте сороканіжці, що коли треба взувати. 2. Розпитайте одне одного й розкажіть, які нові слова запам'ятали.

36. Б'дьмо охайними

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя й тексти, засвоюємо нові слова, розповідаємо за малюнками, розмірковуємо.

Хто що робить?

Слухаємо оповідання «Янек і Стасик», розглядаємо малюнки.

Поміркуйте, чи справді охайний ...

Розглядаємо малюнки і розповідаємо, чому Андрійко запізнився до школи.

Поміркуйте і розкажіть, що означає бути охайним.

37, 38. Зімонька іде, сніжок нам несе

 Слухаємо–розуміємо вірші, відгадуємо загадки. Вимовляємо звуки [з] перед и, [ц'], [с'], [с:'а]. Засвоюємо нові слова. Вивчаємо один з віршів. Розповідаємо за малюнками.

Як змінилася природа взимку?

Дайте імена хлопчикам. Поміркуйте, про що вони можуть розмовляти. Розіграйте цю сценку.

Розглядаємо малюнок. Розповідаємо Катрусі, у що треба одягатися і взуватися взимку.

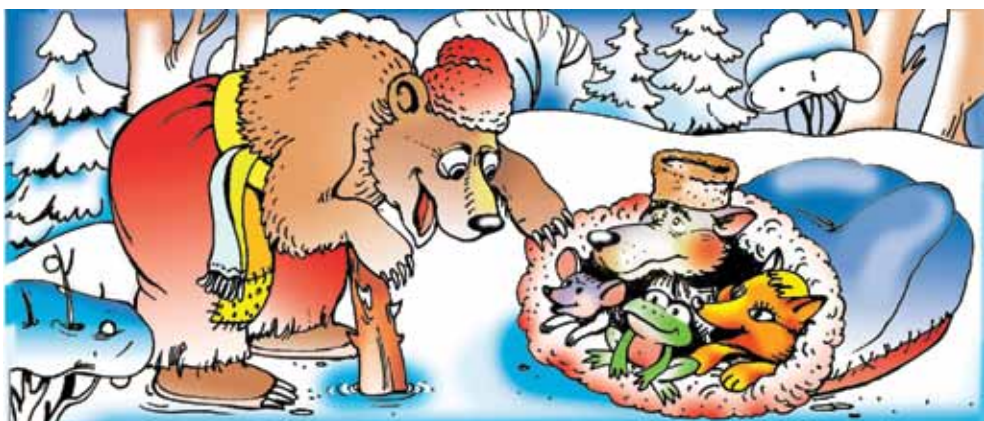
Поміркуйте, про що розмовляють діти. Розіграйте ці сценки.

Розкажи, як ти допомагаєш птахам узимку.

39, 40. Рукавічка

 Слухаємо–розуміємо казку і знаходимо відповідні малюнки. Запам'ятовуємо нові слова. Розповідаємо за змістом малюнків.

Розігруємо казку в ролях.

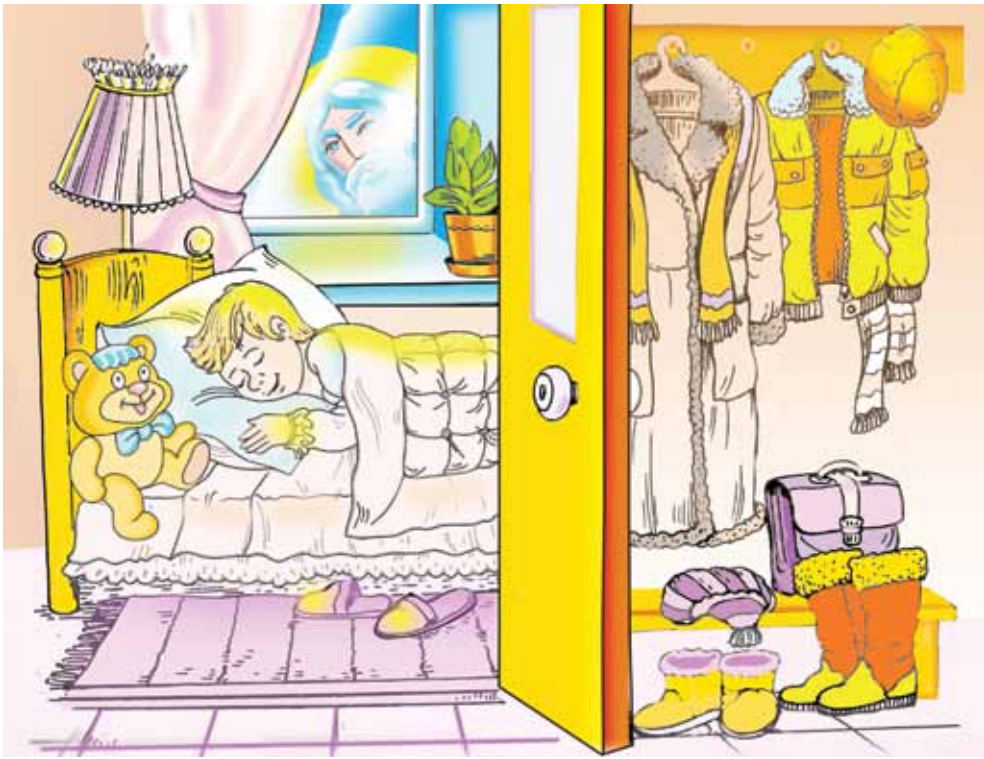
41, 42. Свѣто Миколѣя

Слухаємо–розуміємо тексти. Засвоюємо нові слова. Вивчаємо напам'ять вірш Степана Жупанина. Розповідаємо за малюнками.

Які подарунки приніс Святий Миколай? Який з них хотілося б мати тобі?

 Чому одному хлопчику Миколай приніс різочки, а іншому – іграшку?

 Поміркуйте, про що можуть розмовляти діти. Розіграйте їхні ролі.

  Розкажіть одне одному, який подарунок ви хотіли б одержати від Святого Миколая.

43. Зимові розваги

 Слухаємо–розуміємо вірші, зачуємо і розповідаємо один з них напам'ять. Розглядаємо малюнки. Засвоюємо нові слова. Складаємо розповідь.

Розгляньте малюнок. Розкажіть, хто що робить.

Розгляньте малюнки. Складіть оповідання «Що робили сніговики вночі?».

Розкажіть одне одному, як ви розважаєтеся взимку.

44, 45. Новий рік

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя. Запам'ятовуємо нові слова. Розповідаємо.

Ялинкові прикраси – це... .

Прикрашаємо ялінку

Розіграйте сценки розмови батька з сином, мами з донькою.

Слухаємо–розуміємо вірш Анатолія Камінчука «Новорічне свято».

Розкажи, як діти святкували Новий рік.

Хто з ким?

Розпитайте одне одного й розкажіть, які нові слова запам'ятали.

46, 47. Новий рік в Україні

 Слухаємо–розуміємо текст «Новий рік в Україні», засвоюємо нові слова і розповідаємо за змістом тексту і малюнком.

Слухаємо і розчуємо колядки й щедрівки.

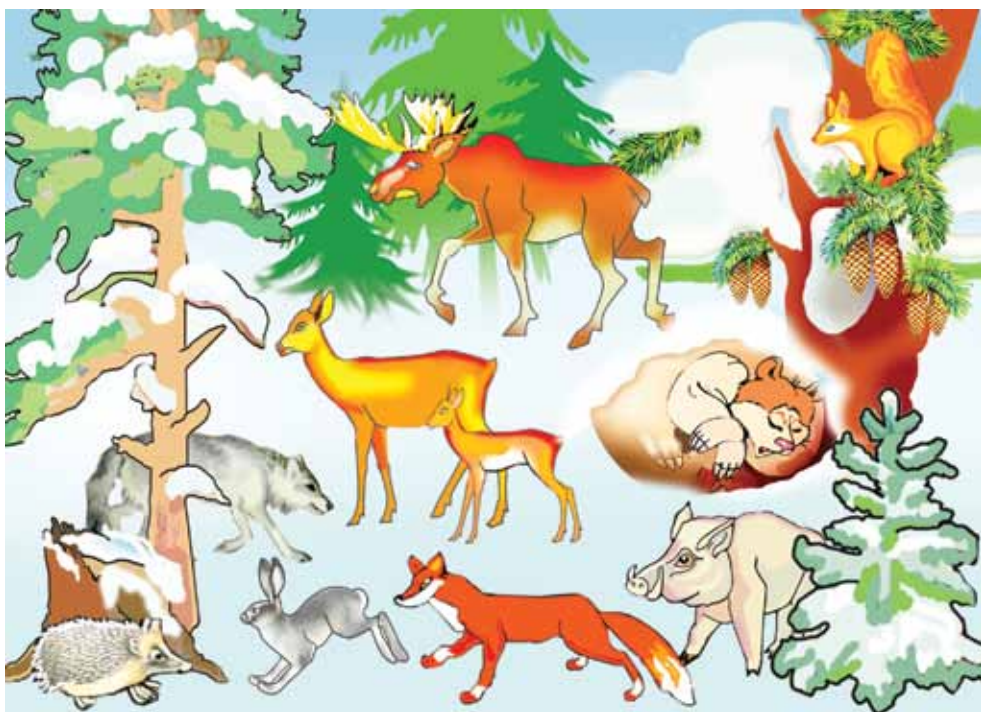
Запитайте одне одного і розкажіть, які колядки й щедрівки запам'ятали.

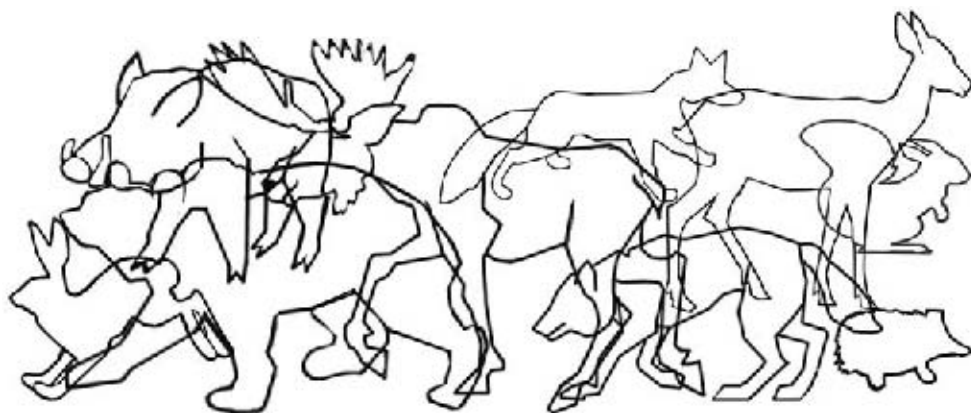
48, 49. Де вони живуть?

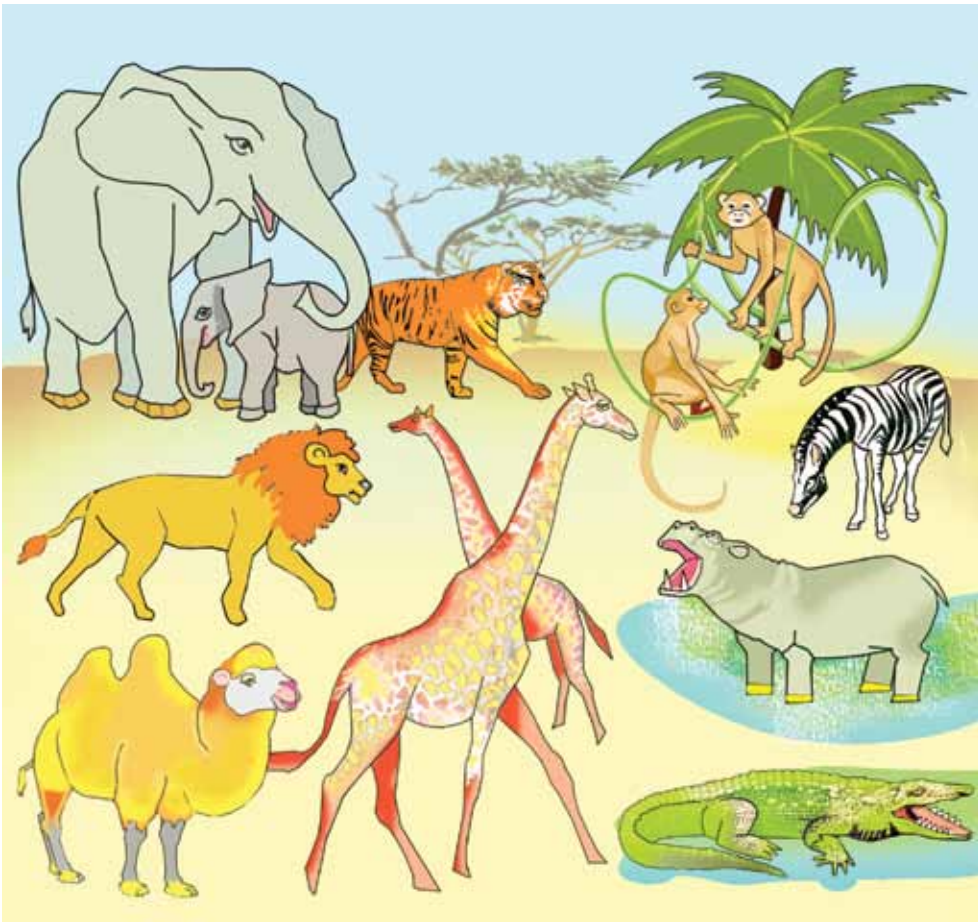
Слухаємо–розуміємо розповідь учителя й вірші. Розглядаємо малюнки. Відгадуємо загадки. Розповідаємо.

Дікі тварини – це ..., ..., ...
Вони живуть у ...

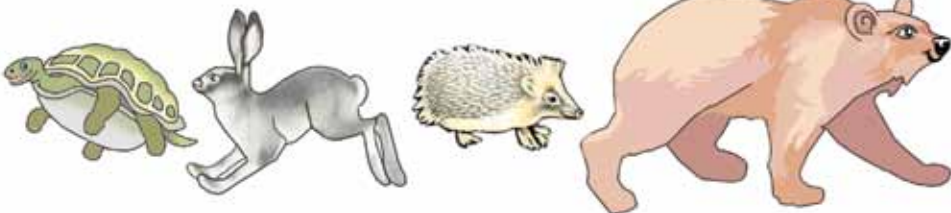
Розгляньте малюнок і розкажіть одне одному, яких тварин ви знайшли на ньому.

Дікі тварини – це ..., ..., ...
Вони живуть у ...

Слухаємо загадки і на малюнках знаходимо відгадки.

Розпитайте одне одного й розкажіть, які нові слова
запам'ятали.

50, 51. **Нáші пернаті друзі**

Засвоюємо нові слова. Вимовляємо звук [ц']. Заучуємо скоромовки. Відгадуємо загадки. Розповідаємо.

Пта́хи – це...

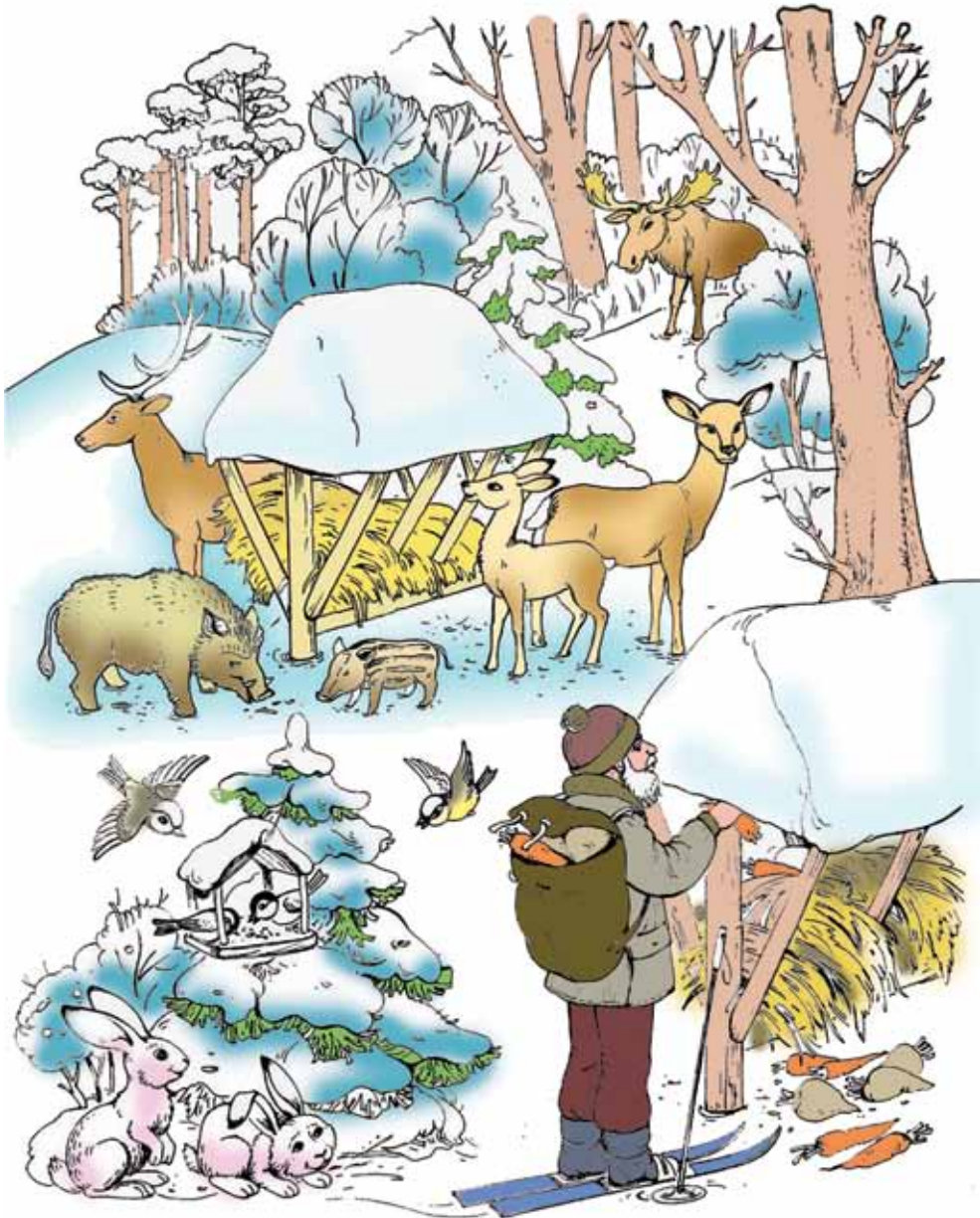

Розгляньте малюнки, запитайте і розкажіть одне одному, яка пташка в якому гнізді живе.

Зимові турботи

Слухаємо текст, засвоюємо нові слова, розповідаємо за малюнками.

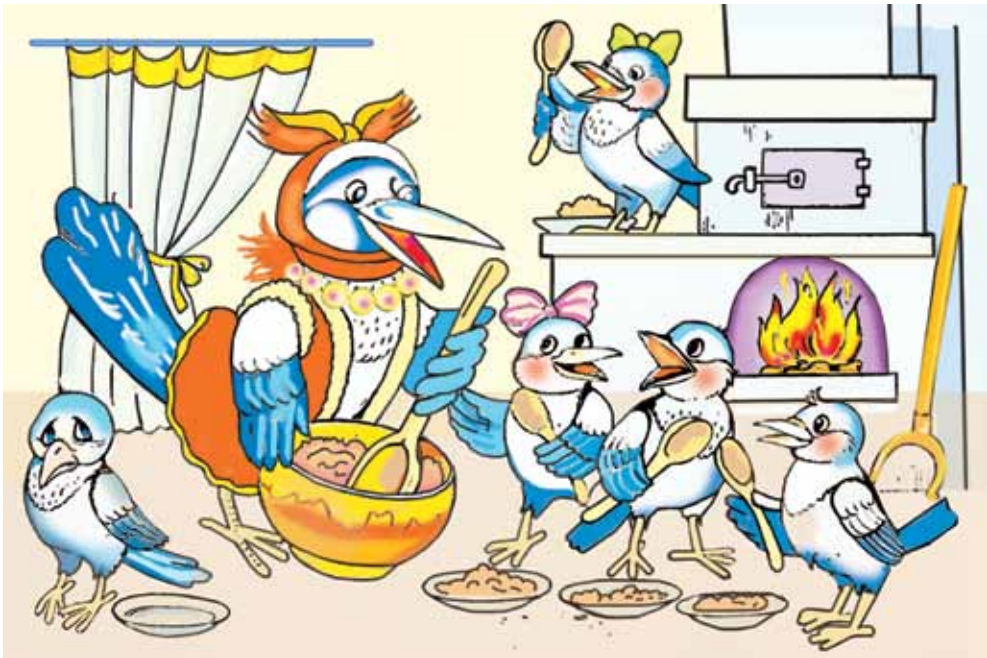

Хто тут? Що поклав лісник у годівниці? За що звірі вдячні лісникові? Кому яку їжу приніс лісник?

52. Слúхаємо кáзку

Слухаємо-розуміємо дитячу забавлянку і вірш Наталі Забіли «Сорока-білобока». Вимовляємо буквосполучення **-оро-**.

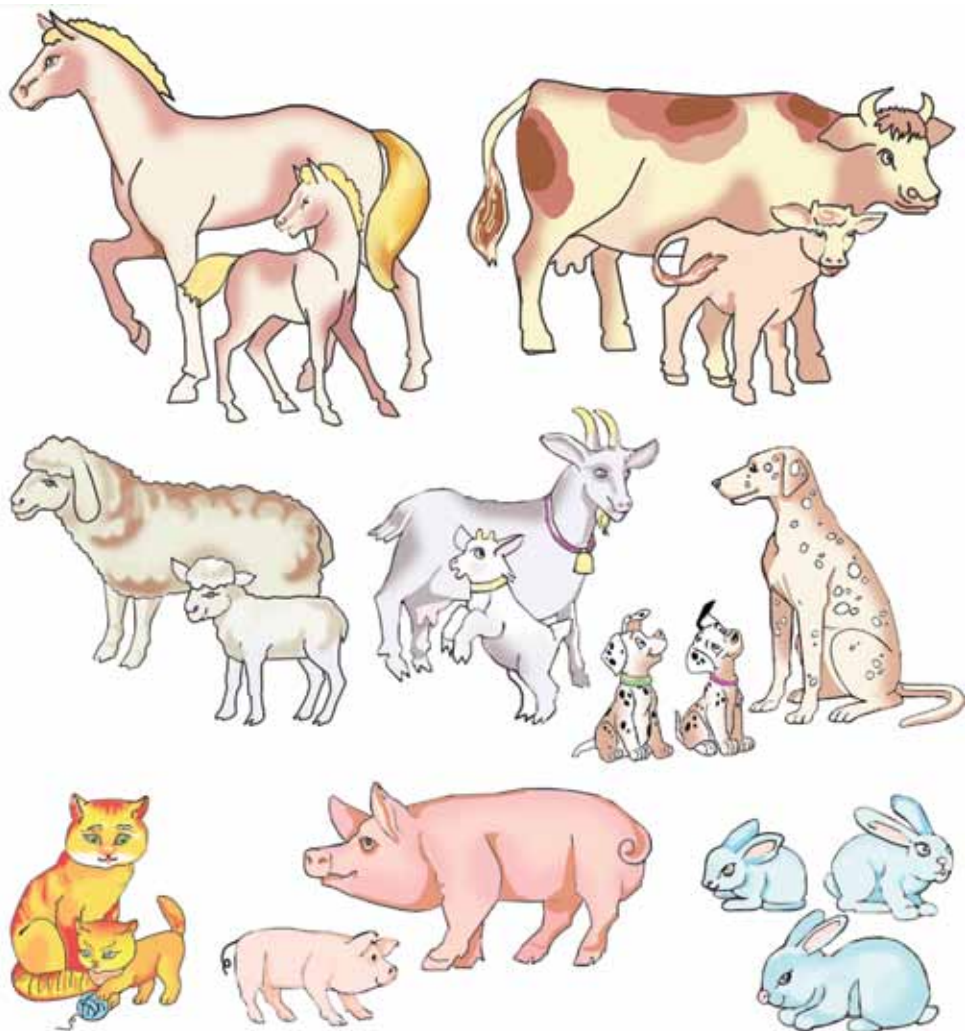

Розгляньте малюнки, розпитайте і розкажіть одне одному, що робить перше сорочення (друге, третє, четверте, п'яте): один запитує – інший відповідає.

53, 54. Свійські тварини

Слухаємо–розуміємо розповідь вчителя і вірші. Розглядаємо малюнки. Засвоюємо нові слова. Зачуємо напам'ять один з віршів. Розповідаємо.

Свійські тварини – це..., ...

Хто це? Хто у кого? Скільки кого?

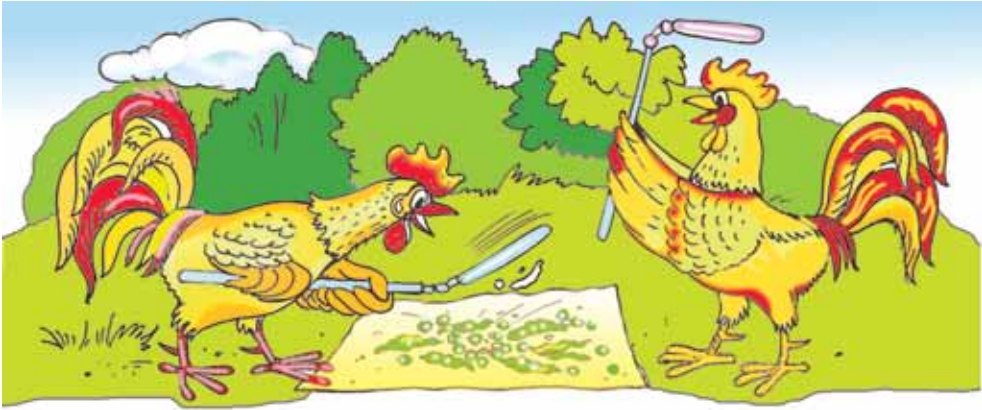

Поміркуй і скажи, яку користь приносять тварини людям.

Два півники

Слухаємо–розуміємо народну пісеньку «Два півники». Зауचेмо її напам'ять. Розповідаємо.

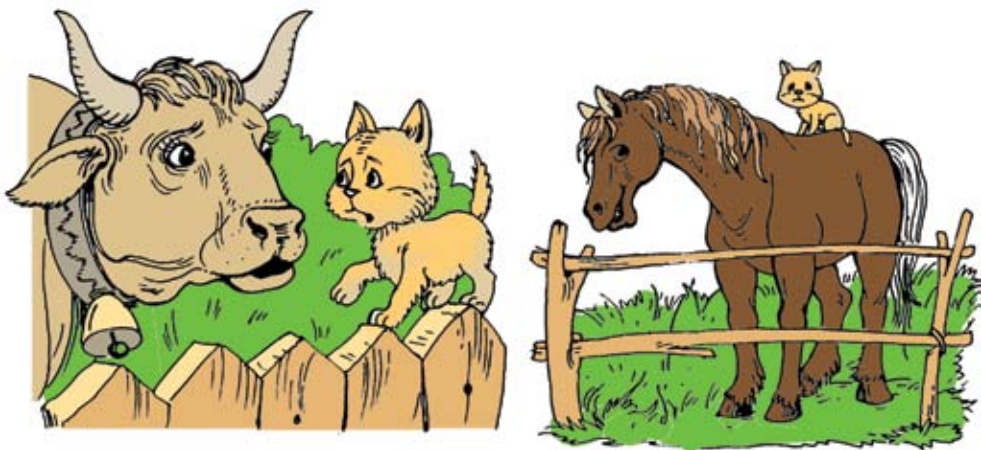

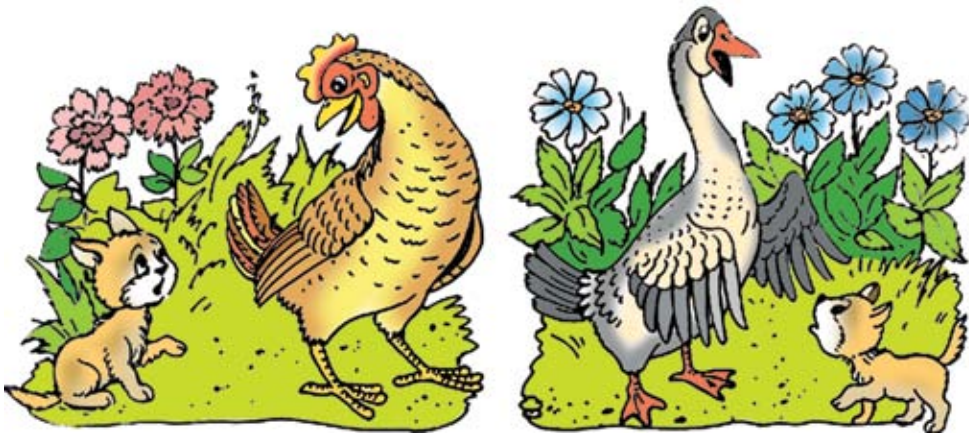
Запитайте одне одного і скажіть, скільки нових слів хто запам'ятав.

55. Слۇхаємо кáзку

! Слۇхаємо–розуміємо казку Оксани Іваненко «Няв-няв!». Розглядаємо малюнки. Розповідаємо.

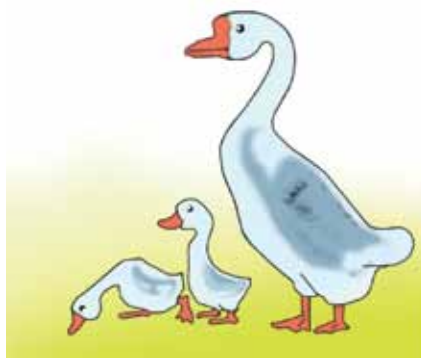
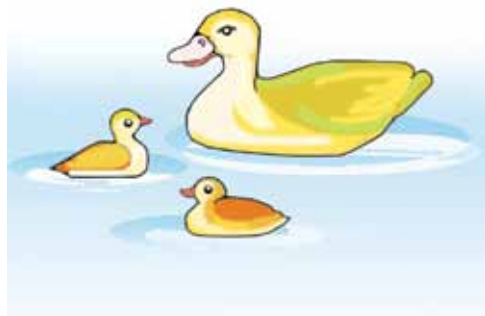

 Як ти гадаєш, що сказала дівчинка кошеняткові, коли повернулася зі школи?

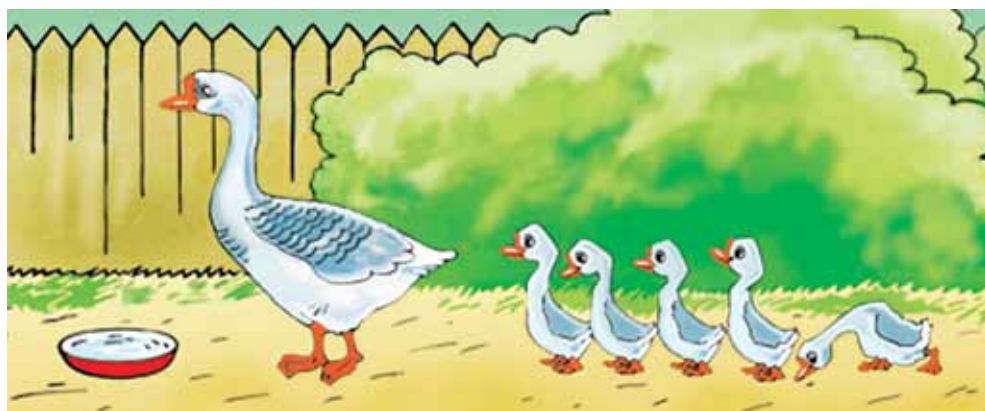
56, 57. Свійська птіця

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя, вірші і загадки, відгадуємо їх. Зачуємо напам'ять, розповідаємо.

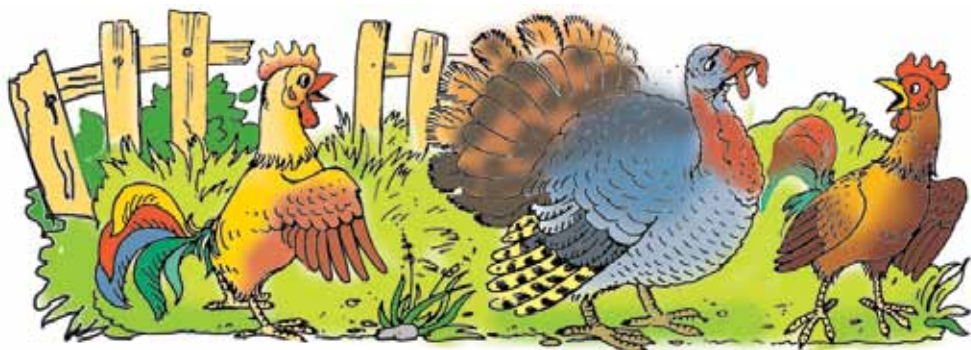
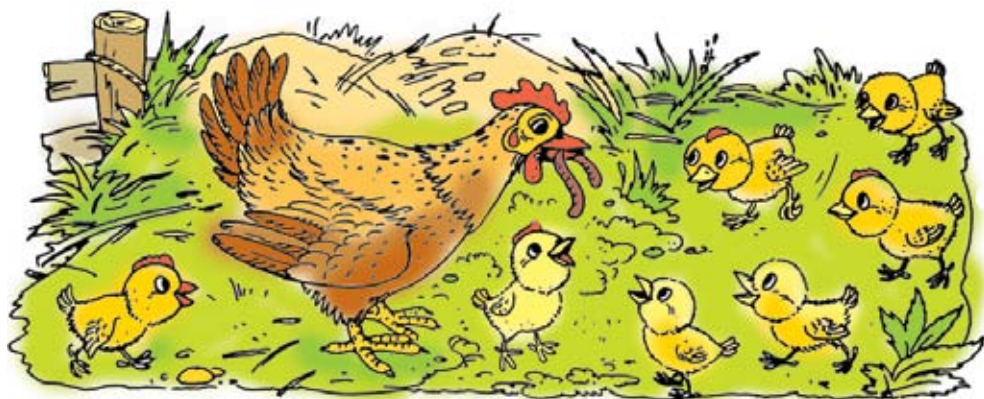
Хто це? У кого хто?

Слухаємо, зачуємо напам'ять вірш Грицька Бойка «Гусак».

Слухаємо–розуміємо оповідання Миколи Щербака «Де два сваряться – третій користає» і розповідаємо за малюнками.

Чи сподобалися тобі півники? Чому?

Уявіть собі таку ситуацію: один півник ввічливо попросив у іншого черв'яка. Розіграйте в ролях ситуації: а) півник віддає черв'яка; б) ввічливо відмовляє.

58. Дім (квартира). Будінок в селі. Обереги

! Слухаємо–розуміємо, розглядаємо малюнки, запам'ятовуємо нові слова, розповідаємо.

Розглянь малюнки. Порівняй, що в них однакове і чим вони відрізняються. Знайди на малюнку і назви рослини-обереги.

Поміркуйте, про що може розмовляти з татком його син. Розіграйте цю сценку.

Інтер'єр української хати. Обереги

Поміркуй, які із зображених предметів є оберегами.

Якщо ви живете у селі, запитайте і розкажіть одне одному, які обереги є у хаті кожного.

59. Дім (квартира). М'єблї

 Слухаємо–розуміємо, розглядаємо малюнки, запам'ятовуємо нові слова, розповідаємо. Розрізняємо значення слів.

 Чим відрізняються міські будинки від сільських? В якому будинку живеш ти?

Скільки поверхів має цей будинок? А на якому поверсі живеш ти?

Інтер'єр міської квартири

  Якщо ви живете у місті, запитайте і розкажіть одне одному, які обереги є у вашій квартирі.

Розіграйте сценку зустрічі хлопчиків і запрошення до кімнати.

Де що знаходиться?

60. Посуд

 Слухаємо–розуміємо, засвоюємо нові слова, вивчаємо напам'ять вірш, розповідаємо.

 Що це?
Посуд – це..., ...

  Розгляньте малюнок, запитайте і розкажіть одне одному, що де треба поставити чи покласти, накриваючи на стіл.

 Розіграйте сценку «Накриваємо на стіл», розповідаючи, що де треба ставити чи класти.

Хто що робить?

Поміркуйте, про що можуть розмовляти хлопчик і дівчинка. Розіграйте ці ролі.

Розіграйте сценку: ти просиш «тітку Василену» навчити виготовляти глечик чи тарелю. Тітка погоджується або не погоджується, каже, що ти ще малий (мала).

61. Допомога вдома

 Слухаємо–розуміємо, запам'ятовуємо нові слова, розповідаємо.

 Розіграйте сценку: мама повернулася і дякує доні за те, що вона прибрала в кімнаті.

  Запитайте одне одного і розкажіть, як допомагає вдома кожен з вас.

Слухаємо–розуміємо й обговорюємо оповідання
Олега Буценья «Помічниці».

Поміркуй і дай відповідь на поставлене в тексті запитання.

Розкажи за малюнками, як діти допомагають вдома.

62, 63. **Проду́кти харчува́ння. Їжа**

Слухаємо–розуміємо, розглядаємо малюнки, засвоюємо нові слова, відгадуємо загадки, розповідаємо.

Що ми їмо?

Солодощі.

Їжа – це ..., ...

Що ми п'ємо?

Додай слова за малюнками.

Я їм ..., п'ю ...

Ти їси ..., п'єш ...

Він (вона) їсть ... п'є ...

Ми їмо́ ..., п'ємо́...

Ви їсте́..., п'єте́...

Вони́ їдять ..., п'ють ...

Що печуть, а що варять? З чим?

Розпитайте одне одного і розкажіть, що ви їсте на сніданок, на обід і на вечерю. А п'єте що?

Слухаємо–розуміємо небилицю Тамари Коломієць «Кротів борщ».

1. Поміркуйте і скажіть, чому цей вірш називають небилицею. 2. Розпитайте одне одного й розкажіть, які нові слова запам'ятали.

64. Смачнóго!

Слухаємо–розуміємо, розглядаємо малюнки, розмовляємо, правильно вимовляємо буквосполучення **-оро-**.

Поміркуй, чому вірш названо небилицею.

Хто що каже?

Розіграйте сценку.

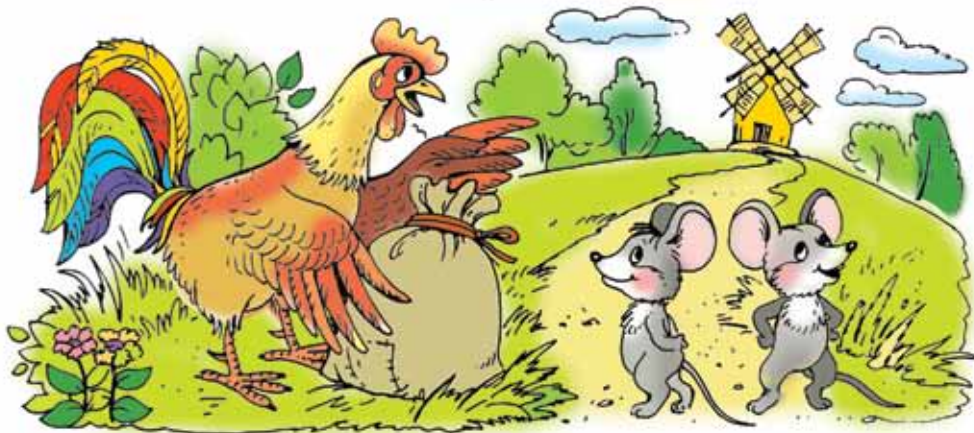
Уявіть собі зображену ситуацію. Розіграйте ролі дівчинки і бабусі: бабуся спочатку відмовляє дівчинці, а потім задовольняє її прохання.

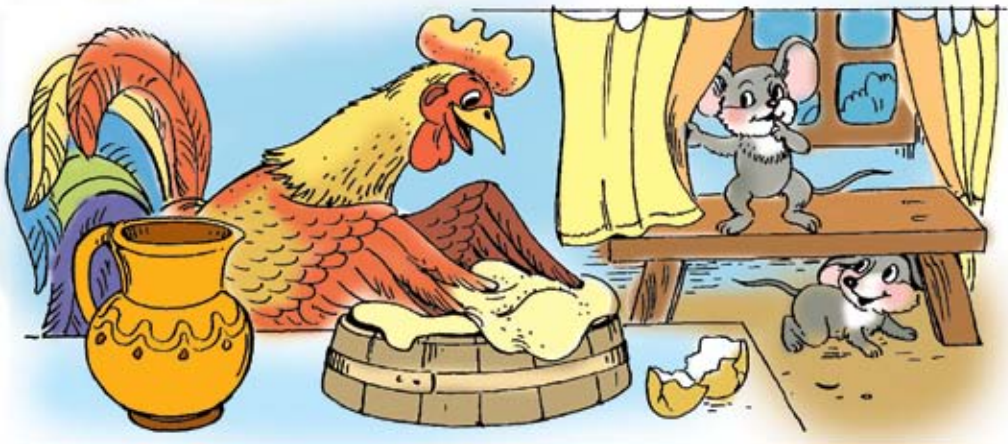

65, 66. Колосок

Слухаємо–розуміємо казку, знаходимо малюнок, засвоюємо нові слова, розповідаємо, вимовляємо буквосполучення **-оло-**.

Розіграйте казку в ролях.

67, 68. А вже весна́

Слухаємо–розуміємо, розглядаємо малюнки. Засвоюємо нові слова, зачуємо напам'ять. Розповідаємо.

Як змінилась природа весною?

Розкажіть вірш «Весна» у ролях.

Мамине свято

Слухаємо вірш, розглядаємо малюнки, розігруємо ролі.

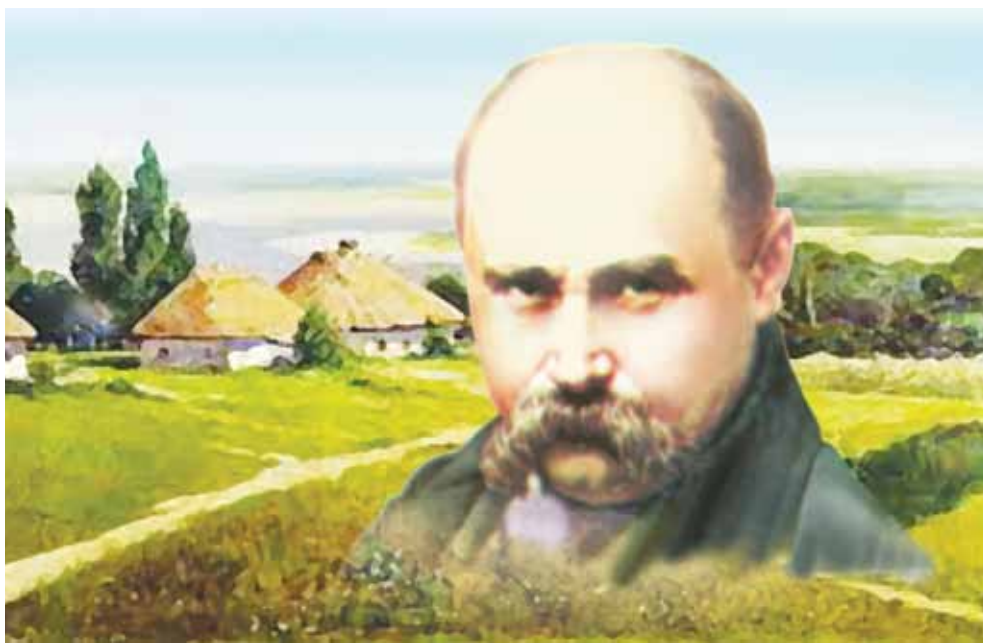

Пригадайте і розкажіть одне одному, як вітав кожен з вас маму зі святом. Розіграйте ролі мами і дітей.

69, 70. Наш Тарас

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя й тексти, вивчаємо напам'ять вірші, розповідаємо.

Розкажіть за малюнками, як ушановують у школі Тараса Шевченка.

71. Селó

 Слухаємо–розуміємо, вивчаємо напам'ять один з віршів, розповідаємо за малюнком.

Запитайте одне одного і розкажіть про своє село або що ви знаєте про село.

Поміркуйте, про що можуть розмовляти зображені на малюнках герої. Розіграйте їхні ролі.

72. Весняні роботи в селі

❗ Слухаємо–розуміємо вірші. Розучуємо один з них напам'ять. Розповідаємо за малюнками.

Розкажи, що роблять люди весною в селі.

Розгляньте малюнок і розіграйте ролі мами і доньки, хлопчика і дівчинки.

Що тут намальовано?

Розкажіть, що сіють, а що садять? Запитайте одне одного і скажіть, скільки нових слів і яких ви запам'ятали.

73, 74. Дитячі ігри й пісні весною

! Слухаємо–розуміємо, розглядаємо малюнки, розучуємо веснянки, розігруємо ігри.

Війди, війди, сонечко

Іді, іді, дощичку ...

«Перепілочка»

Вивчіть слова гри, пограйтесь.

75–77. Україна – наша держава

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя й текст, розглядаємо малюнки, засвоюємо нові слова, вивчаємо один з віршів, розповідаємо.

Розкажи, як називається держава, в якій ти живеш. Як називається герб, що він означає? Що означають кольори прапора?

Усі ми діти, всі ми різні ...

Що сказано про дітей України у вірші Лариси Колос?

Запитайте одне одного і розкажіть, що ви дізналися про Україну.

78, 79. Кі́їв – сто́лиця Украї́ни

Слухаємо–розуміємо, засвоюємо нові слова, розглядаємо малюнки, розповідаємо.

Жили́ ко́лись три бра́ті Кий, Щек, Хорів і четвёрта сестра́ їхня Либідь...

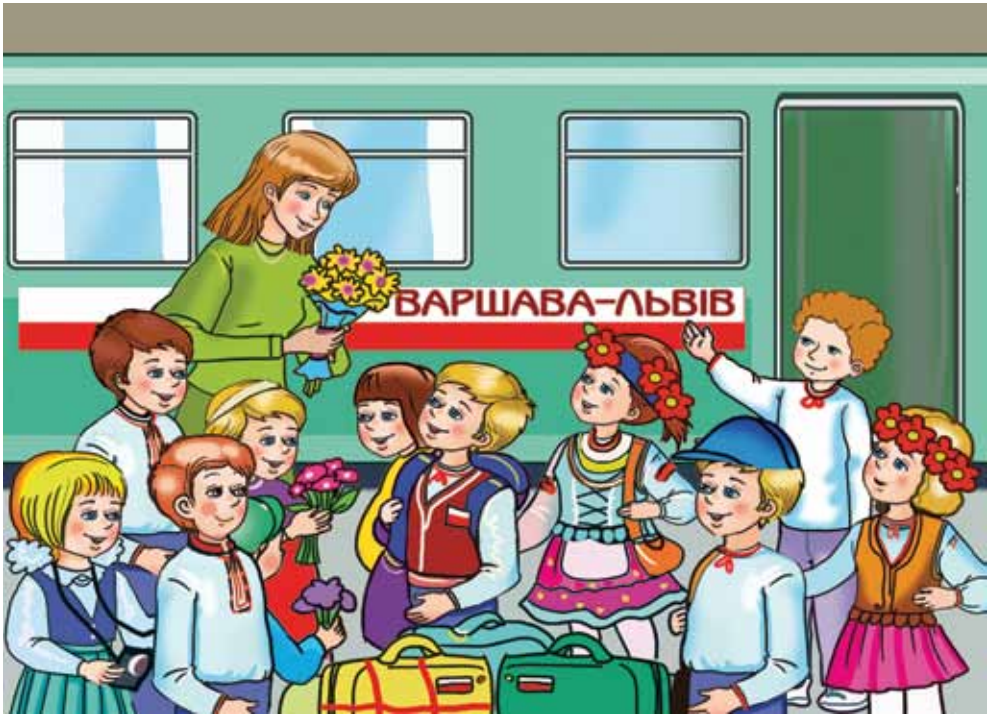
Розкажіть, що ви дізналися про Київ.

80, 81. Мій рідний край

Слухаємо–розуміємо, засвоюємо нові слова, розглядаємо малюнки, розмовляємо.

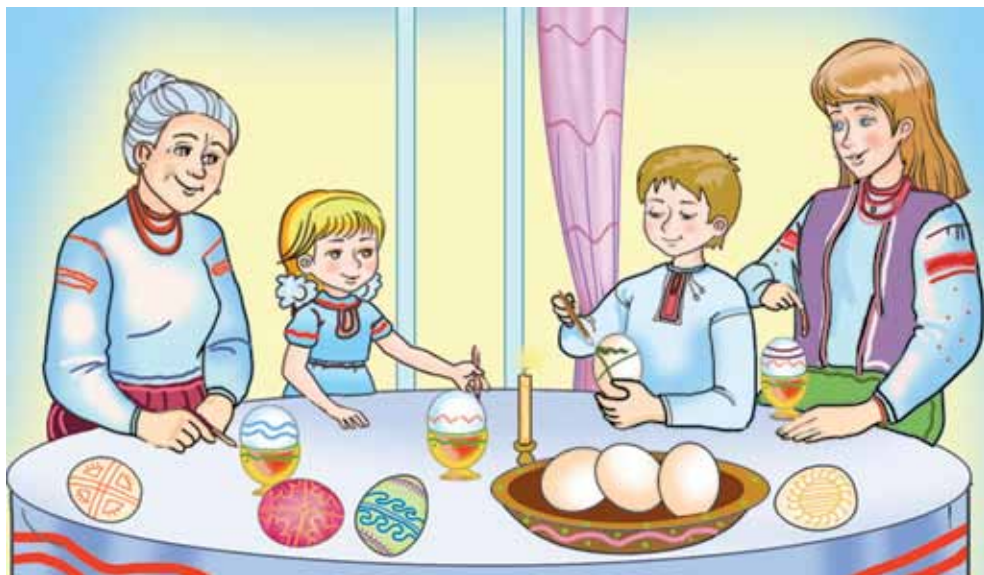

82, 83. Великдень

Слухаємо–розуміємо тексти, засвоюємо нові слова, вивчаємо і розказуємо напам'ять вірш, розмовляємо.

Розпитайте одне одного і розкажіть, як святкують Великдень у сім'ї кожного з вас.

Великódня пригóда

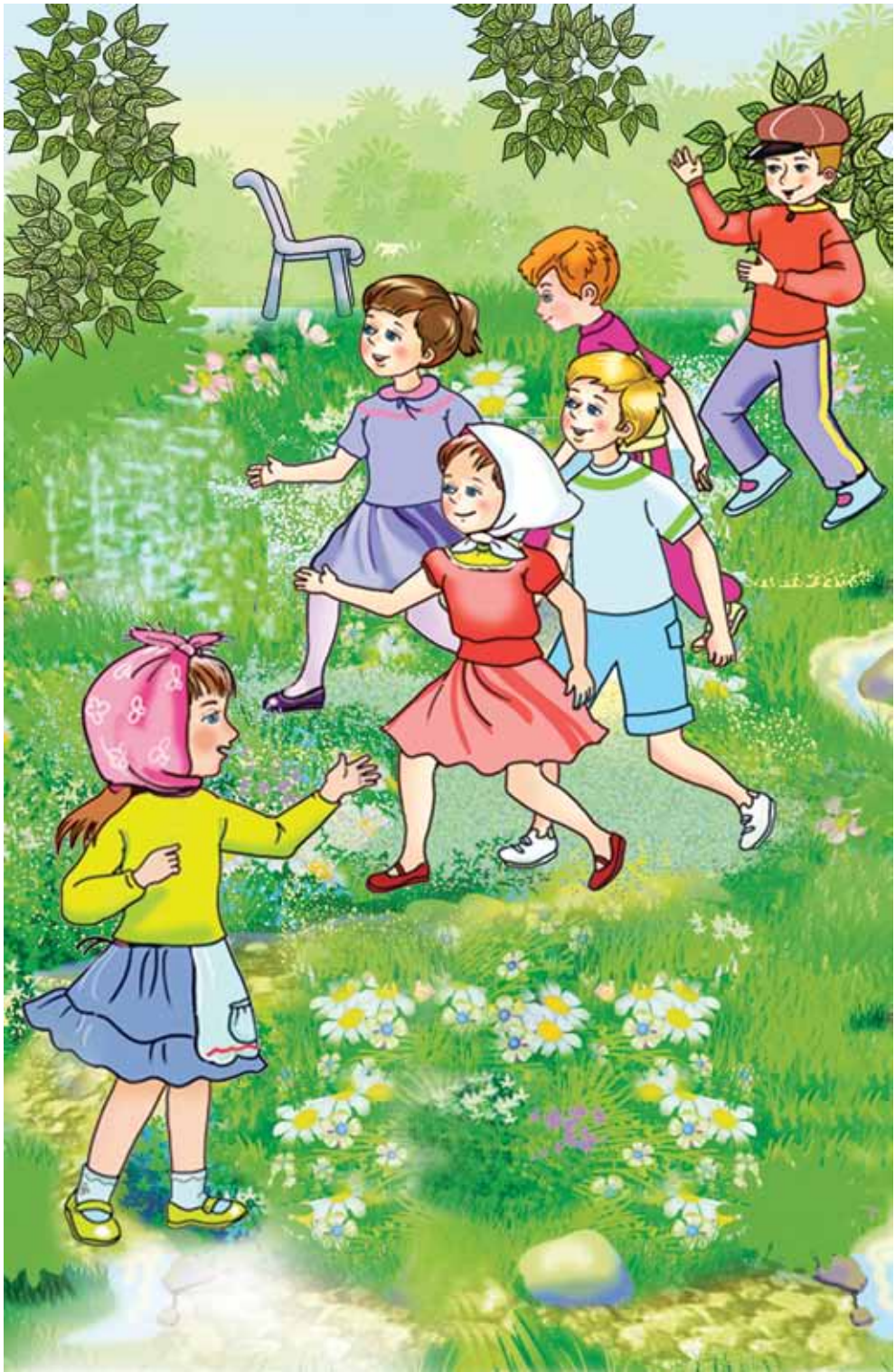
Яка пригода сталася з дівчинкою? Чому вона не дала собаці ні паски, ні ковбаски?

84. Великóдні і́гри дітeй

! Слухаємо, розучуємо гру і граємося.

«Гу́си, гу́си, додóму!»

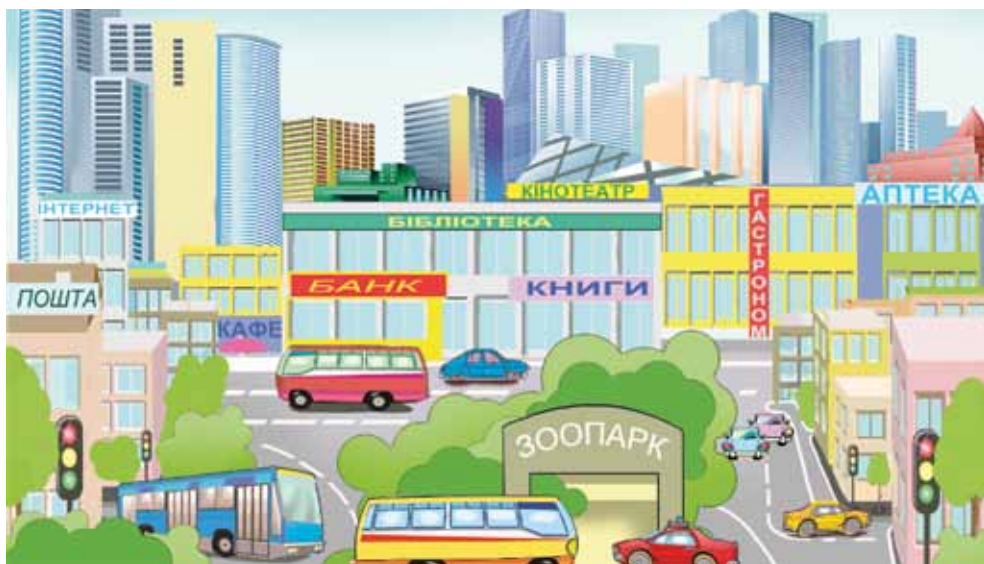

85, 86. Місто

Слухаємо–розуміємо тексти, засвоюємо нові слова, розглядаємо малюнки, відгадуємо загадки, розмовляємо.

Віди транспорту

Розпитайте одне одного й розкажіть, які нові слова запам'ятали.

Уяви собі ситуацію: до вас приїхали гості з іншого міста (села). Що ти розкажеш їм про своє місто (село)?

Розкажи, як ти дістаєшся до школи (йдеш пішки, їдеш на велосипеді, їдеш на автобусі чи на авто).

87, 88. Вулиця міста

Слухаємо–розуміємо розповідь учителя й тексти, засвоюємо нові слова, розглядаємо малюнки, розігруємо ситуації.

Уяви собі, що ти з кимось познайомився. Розкажи йому (їй) про вулицю, на якій ти живеш.

Правила дорожнього руху

Поміркуйте, яка розмова відбулася між чоловіком і хлопчиком. Розіграйте цю ситуацію.

Розкажи, як жінці дійти до метро.

Запитайте одне одного і розкажіть про правила дорожнього руху.

89. У транспорті

Слухаємо–розуміємо, засвоюємо нові слова, розглядаємо малюнки, розігруємо ситуації.

Чи доводилося тобі їздити в автобусі чи іншому громадському транспорті? Чи знаєш ти, як себе поводити?

Розіграйте сценку: у трамваї (автобусі, тролейбусі) хлопчик поступається місцем жінці, та дякує.

Розіграйте в ролях змальовані ситуації.

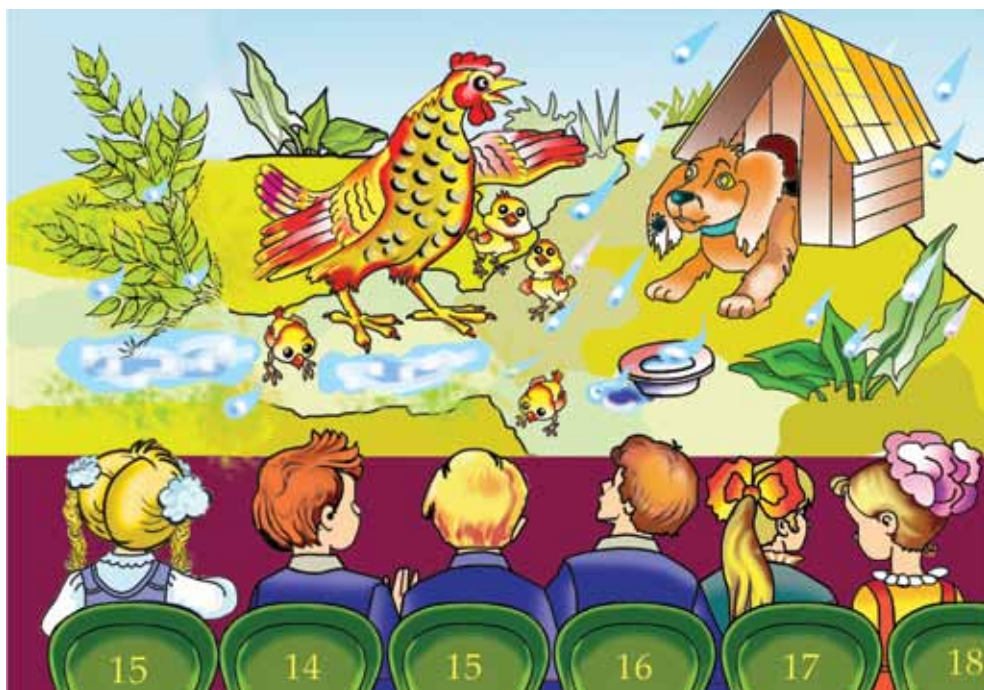
90. У кінотеатрі

! Слухаємо початок оповідання «Ввічливий песик» і продовжуємо розповідь за кадрами мультфільму.

! Чи знаєш ти правила поведінки у кінотеатрі? Розкажи про це.

! Розповідаємо за малюнками.

Розіграйте перший і останній кадри мультфільму.

91. Розмова по телефону

 Слухаємо–розуміємо розповідь учителя про правила розмови по телефону, розігруємо ролі.

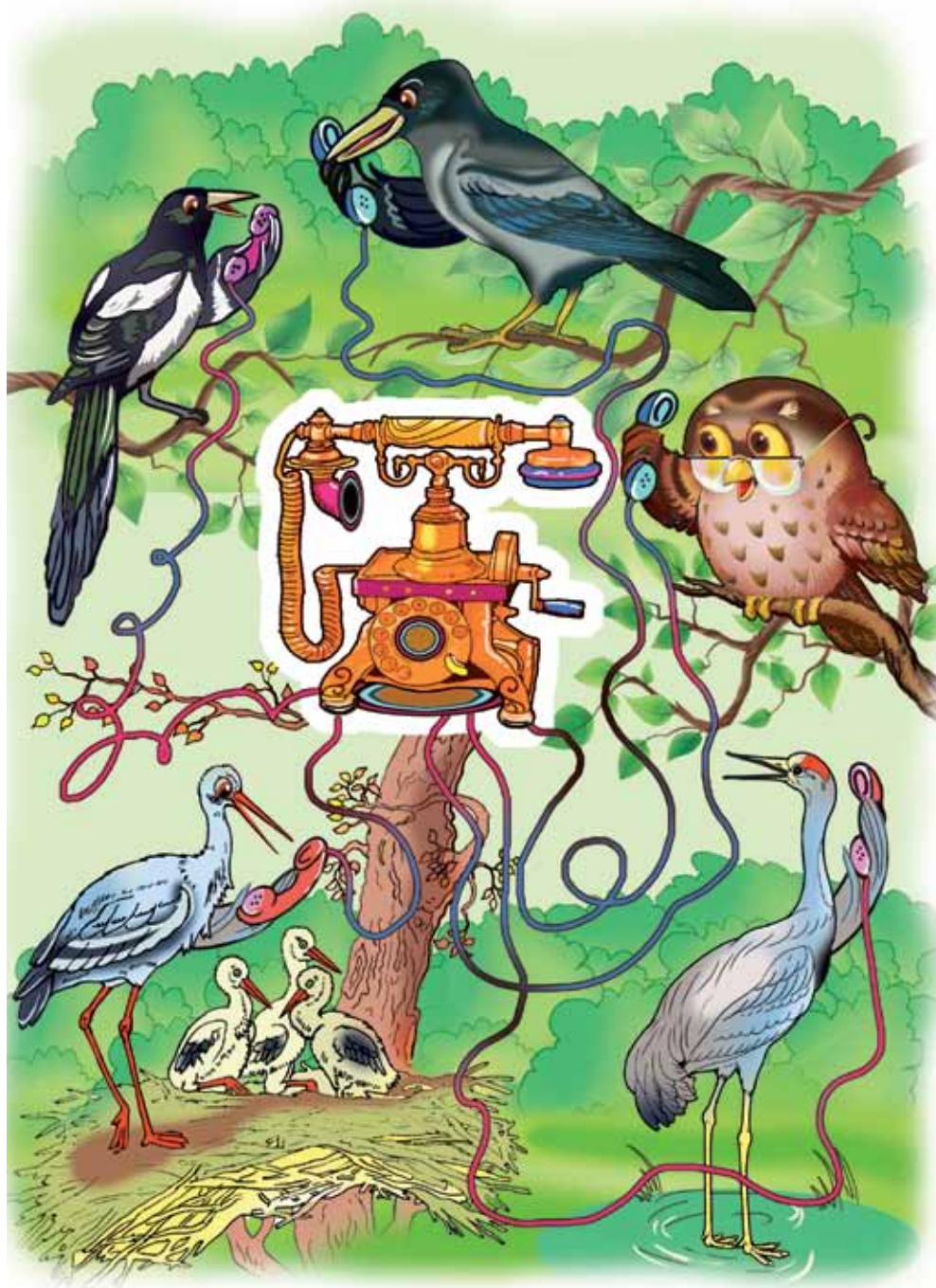
Так чи не так? Як треба розмовляти по телефону?

Слухаємо вірш Тамари Журби «Телефони».

Поміркуй, чому зайчик так відповів лисиці? Розіграйте розмову лося і борсука. Продовжть розмову.

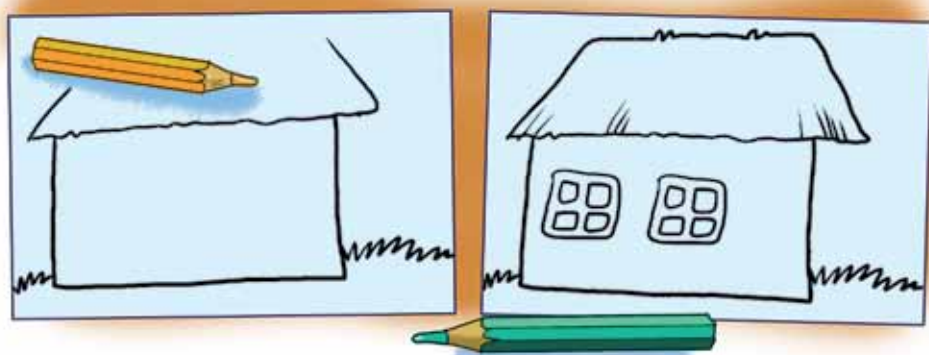

Пригадай назви намальованих птахів. Згадай з вірша, хто з них розмовляв по телефону. Чи справді телефон зіпсований? Чому птахи не розуміли один одного?

92. Оліві́ць-малю́єць

❗ Слухаємо–розуміємо текст, розглядаємо малюнки і розповідаємо, що намалювала дівчинка.

93, 94. День матері

 Слухаємо-розуміємо текст і вірші, вивчаємо один з них, розглядаємо малюнки, розмовляємо.

Слухаємо вірш Романа Завадовича «Петрусєва мату-ся». Розповідаємо за його змістом і малюнками. Які турботи у мамі? Як ви допомагаєте мамі?

Розкажіть про своїх мам.

Моя мама – найкраща

Слухаємо оповідання Василя Сухомлинського «Моя мама – найкраща».

Чи знаєш ти, на якій вулиці живеш, як звати твою маму? Що б ти розповів (розповіла), якби заблукав (заблукала)?

Розіграйте розмову дівчинки з перехожими.

Які з цих квітів цвітуть весною? Які квіти ти хотів би подарувати своїй мамі?

95, 96. День народження бабусі

Слухаємо–розуміємо, розглядаємо малюнки, розмовляємо.

Поміркуйте, про що можуть розмовляти діти. Розіграйте ролі.

ЧАСТИНА II

ТЕКСТИ ДЛЯ РОЗВИТКУ АУДІАТИВНИХ УМІНЬ

Короткий методичний коментар

Уміщені у цій частині підручника методичні матеріали покликані допомогти учителеві укласти сценарій уроку. Важливе значення в ньому мають вступне слово (коментар) учителя, правильність його мовлення. Запитання до ілюстрацій, зокрема, предметних малюнків (Хто це? Що це? Який? Що робить?), учитель повинен ставити лише тоді, коли сам назве їх, дасть зразок вимови і вживання слова у тій чи іншій граматичній формі. Предметні малюнки служать для збагачення словникового запасу учнів, тому знання слів і словосполучень слід перевіряти на підсумковому етапі уроку і на початку наступного.

Незнайомі слова, які траплятимуться у текстах для слухання–розуміння, слід пояснювати не перед чи після, а в процесі читання тексту дещо стишеним голосом шляхом перекладу на рідну мову (найекономніший спосіб пояснення). Слухаючи, як учитель читає, учні розглядають ілюстрації до тексту, співвідносячи почуте з малюнком. Однак малюнки не завжди розміщені в тому порядку, в якому розгортається сюжет. Учні повинні зауважити це і знайти серед інших той малюнок, який відповідає змісту сприйнятого на слух уривка. Непослідовне розміщення ілюстрацій – один із способів перевірки розуміння змісту текстів. Крім того, на початковому етапі учитель має ставити 2–3 запитання на виявлення розуміння загального змісту тексту, а у II півріччі – 3–4 запитання, спрямованих на розуміння теми, визначення дійових осіб, їхнього характеру, вчинків тощо. Через обмежений обсяг підручник не містить матеріалу для засвоєння мовних одиниць (звуків, властивих українській мові, знайомих слів, їх групування, визначення кількості слів у реченні, встановлення меж речень). Такий матеріал учитель має добирати самостійно.

1

Ганна Чубач

Є в моєї України
Ріки, гóри і долини.
У Донéцьку є вугілля,
Хлібом славиться Поділля.
А в Карпáтах є ліси
Дивови́жної краси.
На Полі́ссі – льон цвіте,
Мов нагадує про те,
Що в моєї України
Прóстір – вільний,
Не́бо – сі́нє.

2

Дава́йте познайо́мимось,
Погля́ньте, скі́льки нас –
Сашко́, Катру́ся, Та́нечка,
Сві́тла́нка і Та́рас.

3, 4

Олег Попов

МОЯ СІМ'Я

Я скажу́ вам залюбки:
ТА́ТО й МА́МА – це БАТЬКІ,
Я із бра́тиком – їх ДІ́ТИ.
Всі ми вмі́єм дру́жно жи́ти.
Ну, а разóм ми – СІМ'Я́:
Та́то, ма́ма, бра́тик, я.

Юрій Шкрумеляк

* * *

Лю́бо нам у рідній ха́ті,
Там, де рідний та́то, ма́ма,
Там, де бра́тик і сестри́чка
І бабу́сенька старе́нька.

Олександр Олесь

КОЛИСКОВА

Спи, мій малéсенький, спи, мій синóк...
Я розкажу́ тобі бéзліч казóк!
Нащо ж ти ві́ченьки знóву розкрів?!
Спи, моя́ пта́шко, то ві́тер завів.

РІПКА

(Українська народна казка)

Був собі дід Андрушка, а в нього – баба Марушка, а в баби – дочка Мінка, а в дочкі – собачка Хвінка, а в собачки – товаришка, кіця Варварка, а в кіці – вихованка – мишка Сіроманка.

Раз весною взяв дід мотику, скопав у городі грядку велику, зробив пальцем дірку та й посадив ріпку.

Працював дід не марно, зійшла ріпка гарно. Щодень ішов дід у город, набравши води повен рот, свою ріпку поливав, їй до життя охоти додавав.

Росла ріпка, росла. Зразу була така, як кулак, потім – як два, наприкінці стала така, як дідова голова.

Тішиться дід, аж не знає, де стати. “Час, – каже, – нашу ріпку рвати”.

Пішов дід на город – гуп-гуп! Узяв ріпку за зелений чуб: тягне руками, упирається ногами, промучився увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе дід бабу Марушку: “Ході, бабусю, не лежи, мені ріпку вирвати поможи!”

Пішли вони на город – гуп-гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда – за плечé. Тягнуть – аж піт течé. Промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе баба дочку Мінку: “Ході, доню, не лежи, нам ріпку вирвати поможи!”

Пішли вони на город – гуп-гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда – за сорочку, дочка бабу – за торочку. Тягнуть руками, упираються ногами. Промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе дочка собачку Хвінку: “Ході, Хвіночко, не лежи, нам ріпку вирвати поможи!”

Пішли вони на город – гуп-гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда – за сорочку, дочка бабу – за торочку, собачка дочку – за спідничку. Тягнуть руками, упираються ногами. Промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе собачка кіцю Варварку: “Ході, Варварочко, на лежи, нам ріпку вирвати поможи!”

Пішли вони на город – гуп-гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда – за сорочку, дочка бабу – за торочку, собачка дочку – за спідничку, кіцька собачку – за хвостик. Тягнуть руками, упираються ногами. Промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе кіця мишку Сіроманку: “Ході, Сірочко, не лежи, нам ріпку витягнути поможи!”

Пішли вони на город – гуп-гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда – за сорочку, дочка бабу – за торочку, собачка дочку – за спідничку, кіцька собачку – за хвостик, мишка кіцьку – за лапку.

Як потягли – то й покотілися.

Упала ріпка на діда Андрушку, дід – на бабу Марушку, баба – на донечку Мінку, донечка – на собачку Хвінку, собачка – на кицю Варварку, а мишка – шусть у шпарку!

7, 8

Марія Познанська

Є ляля у мене
Походжа на мене
Ну просто, як менша сестричка моя:
В обох нас косички,
В обох круглі личка
І навіть всміхається ляля, як я.

Шалва Амонашвілі

МОЄ

Артем: Чий це автомобіль?
Даринка: Мій, не чіпай!
Артем: А цей коник?
Даринка: Мій, не займай!
Артем: Тоді корабликом буду гратися.
Даринка: Мій, покладі!
Артем: Дай погратися!
Даринка: Не можна, не дам! Усе моє!
Артем: Тебе “Моє” треба звати, а не Даринка.
Даринка: Чому?!

9, 10

Владлен Бірюков

ДОБРИ СЛОВА

“Доброго ранку!” –
Мовлю за звичаєм.
Доброго ранку
Кожному зічу я.
“Доброго дня вам!”
Людям бажаю.
“Вечором добрим”
Стрічних вітаю.
І посміхаються
У відповідь люди.
Добрі слова ж бо
Для кожного любі.

11, 12

ЧАРІВНІ СЛОВА

До всіх сердець, як до дверей,
Є ключики малі.
Їх кожен легко підбері,
Якщо йому не лінь.

Ти, друже, мусиш знати їх,
Запам'ятать не важко:
Маленькі ключики твої –
“Спасібі” і “Будь ласка!”

13

Григорій Борян

І ТИ, І ВІН, І Я

Хороші друзі в мене є,
І ми – одна сім'я.
Ми завжди думаєм одне –
І ти, і він, і я.
Нам любе сонце й тихий гай,
Долини і поля.
Ми дуже любим рідний край –
І ти, і він, і я.

Анатолій Костецький

14

УТРЬОХ

Славкові, що з квартири сорок,
Велосипед купили вчора.
Він зразу в двір його потяг,
Прудкого та дзвінкого,
Він хизувався ним, та нас
Не підпускав до нього.

Просила Іра:
– Славчик, дай
Проїду до паркану! –
А він Ірині:
– Не займай, бо дам –
Так враз одстанеш!

Просив Юрко:
– Ну дай хоч раз
Проїду метрів двісті! –
А він Юркові:
– Ач який!
Свого купи та й їзди!

І я просив. Та він:
– Моє!
І нам кататись не дає...

Ну й що? Нехай! А ми зате
Утрюх в кіно ходили,
Утрюх у нашому дворі
Співали скільки сили,
А потім грали у квача,
Аж поки вечір не почавсь.

А що Славко? Він сам-один
Сидів з велосипедом
І вже кататись не хотів...
Отак йому і треба!
Хай трощечки позаздрить –
Хай виправиться завтра!

МИРІЛКИ

Мирілка летіла,
На плечé сіла,
Сказала тихенько:
– Миріться швиденько!

Дай скоріш мізінчик свій,
Зачепі його за мій –
Мізін, мізін, мізінець
Помирів нас – молодець.

15, 16

ЛИСИЦЯ І ЖУРАВЕЛЬ

(Українська народна казка в обробці Івана Франка)

Лисичка з Журавлём подружилися. От якось Лисичка і кліче Журавля в гості.

– Приходь, кумцю, приходь, любий! Чим хата багата, тим і пригощю.

Іде Журавель на прошений обід, а Лисичка наварила кашки з молочком, розмазала тоненько по тарілці та й поставила перед Журавлём.

Журавель стук-стук дзьобом, – нічого не спіймав. А Лисичка тим часом ліже та й ліже кашку, аж поки сама всієї не з'їла. А коли кашки не стало, вона й мовить:

– Вибачай, кумочку, більше не маю чим тебе пригощати.

– Спасибі й за те, – промовив Журавель. – А ти б, кумонько, до мене завтра в гості прийшла!

– Добре, кумоньку, прийду, чом не прийти, – мовить Лисичка.

На другий день приходить Лисичка, а Журавель наварив м'яса, бурячків, квасольки, картопельки, зложив усє те у високе горнятко з вузькою шийкою та й поставив на столі перед Лисичкою.

– Пригощайся, кумонько, не погордуй, любя моя, – припрошує Журавель.

Нюхає Лисичка. Добра страва! Встромила голову до горнятка – не дістане. Пробує лапою – не витягне! Крутиться Лисичка, заскакує і туді, й сюді – нічого не вдіє. А Журавель часу не гає. Дзьоб-дзьоб у горнятко та й їсть собі шматок за шматочком, поки всього не виїв.

– Вибачай, кумонько, – мовить. – Чим хата багата, тим і рада.

Розсердилась Лисичка, навіть не подякувала за гостину та й пішла.

Відтоді й зареклася Лисичка з Журавлём дружбу водіти.

17

ЗАГАДКИ

Є чарівник у школі в нас.
Ану, впізнайте, хто він?
Озвється – тиша йде у клас.
Озвється ще раз – гомін.
Щоб не спізнитись на урок,
Нам голос подає... (дзвінок)

Платон Воронько

* * *

Ось і шкóла, ось і клас,
Він давнó чекáє нас,
І прийшли́ ми всі сюди́,
Щоб учі́тись і рості́.

Наталя Забіла

* * *

Заходьте дру́жно та сміліво,
Малéнькі учні́, в світлий клас!
Життя́ ціка́ве та щаслі́ве
Розпочина́ється у нас.

Марія Якубова

ШКІЛЬНА́ ДОШКА

Хоч чо́рна до́шка, та вона́
Бага́то слів хоро́ших зна:
Весна́, робо́та, шкóла, клас...
Яка́ розу́мна до́шка в нас!

ЗАГАДКИ

Вивóдить б́укви і слова́
Ота́ ціка́ва штúчка,
В руці́ вибли́скує здаля́
Нова́ гарне́нька ... (*ру́чка*).

У портфелі́ є хаті́нка –
Ру́чки там живу́ть, резі́нка,
Клей, ліні́йка, кутникі́ –
Школя́рів помі́чникі́. (*пенáл*)

Надія Кир'ян

МИКО́ЛКА-ПЕРШОКЛАСНИК

Пе́рший раз мали́й Мико́ла
Став збирáтися до шкóли.
Олі́вця́ покла́в у су́мку,
Кни́жки, ру́чку, зо́шит, гу́мку,
Лук, і стрі́ли, і рушні́цю,
Ще́ й пухке́ньку паля́ницю,
Сів Мико́лка, ду́ма ду́мку:
Чи усе́ покла́в у су́мку?

ПОДОЛЯНОЧКА

(Українська народна дитяча гра)

Діти з допомогою лічилки обирають Подоляночку. Потім, узявшись за руки, ходять по колу, співають. Посеред кола – дівчинка Подоляночка. Вона виконує рухи, що відповідають змісту пісні:

Десь тут була Подоляночка,
Десь тут була молодесенька.
Тут вона впала, до землі припала,
Лічко не вмивала, бо води не мала.

Ой, устань, ой, встань, Подоляночко,
Обмій лічко, як ту скляночку,
Та візьміся в бочки та поскачі скочки,
Підскоч до раю, бери дівча скраю.

Подоляночка вибирає когось із кола замість себе, і гра продовжується.

ЛІЧИЛКА

Раз, два, три, чотири, п'ять –
Війшов зайчик погулять,
Як нам бути, що робити?
Треба зайчика зловити.
Будем знову рахувать
Раз, два, три, чотири, п'ять.

Володимир Тищенко

МІЙ ПЕНЗЛИК

Любить пензлик мій до свята
Собі чубчик фарбувати.
Він у райдугу пірнає,
Кожний колір називає:
“Це червоний, жар неначе.
Це оранжевий, гарячий.
Жовтий – як пшениця в полі.
Мов трава – зелений колір.
Голубий – як у краплині.
А наступний колір – синій.
Синій колір, ніби річка,
Фіолетовий – як нічка”.
Скільки всього кольорів
Назвав пензлик дитворі?

СКОРОМОВКА

Сім братів-королів
 В королівстві кольорів.
 Кожен кольором керує,
 В королівстві короліє.

Богдан Радиш-Маринюк

ОСІНЬ

Бігла осінь по горі
 В кольоровім кептарі.
 В кольорових чобітках
 Бігла осінь по стежках.
 Де береза коло стéжки,
 Розгубила там серéжки.
 Біля пня, де бук тонéнький,
 Там розсіпала опéньки.
 А я думаю і досі:
 То куди побігла осінь?..

Тамара Коломієць

Я ХОДІВ СЬОГОДНІ В ЛІС

Я ходів сьогодні в ліс.
 Я грибів для вас приніс.
 Півний кошик із верхом,
 Ще й накритий лопухом.
 Є у ньому сиріжка,
 І опеньок-тонконіжка,
 І лисічка невеличка,
 І товстий боровичок,
 І засмаглий маслючок...
 А оце ось хто такий?
 Мухоморище старій!..
 Ти чого заліз сюди?
 Геть із кошика іди!

Євген Гуцало

ЗАЙЦІ В ПОЛІ ВАРЯТЬ БОРЩ

Коли йде осінній дощ,
 Зайці в полі варять борщ.
 Зайці варять борщ у полі
 З буряків і бараболі.
 Зайці моркву в борщ кладуть
 І капусту в борщ січуть.

Зайці в борщ кладуть квасоллю,
Сиплять перцю, сиплять солі.
Лістя кїдають із лавра,
Щоб удався борщ на славу.
І на славу в зайців борщ,
Коли йде осінній дощ!

Валентин Кириленко

ХУДОЖНИКИ

На столі було не пúсто:
Мóрква, рїпа і капúста,
І картопля, й бурякі,
І салát, і огірки.
Захотїлося зайчатам
Все отé намалювати.
Ну а пóки малювали,
Потихеньку все жували:
І картоплю, й бурякі,
І салát, і огірки,
Мóркву, рїпу і капúсту.
На столі дубóвим пúсто...
Схаменулися зайчата:
– Що ж тепér намалювати?

ЗАГАДКІ

Царівна в невóлі,
В земляній комóрі,
А кóси на сóнці,
На вільнім простóрі. (*Мóрква*)

Жóвтий карапúз
Йшов горóдом та й загрúз,
Бо насіння стїльки має,
Що аж бóки роздимає.
Через те й загрúз... (*гарбúз*)

Сидїть Марúшка
В семї кожúшках,
Хто її роздягає,
Той сльóзи проливає. (*Цибúля*)

Крúглий, на́че сóнечко,
Зелéний, на́че травїчка,
Червóний, на́че мак,
Солóдкий, на́че мед. (*Кавúн*)

Я на сонці сонцем сяю,
Родичів багато маю,
Гарбузову господиню
Усі знають. Хто я?.. (Диня)

Під землею народилась
І для борщику згодилась.
Менé чистять, ріжуть, тнуть,
Смажать, варять і печуть. (Картопля)

25, 26

ХОДИТЬ ГАРБУЗ ПО ГОРОДУ

(Українська народна пісня)

Ходить гарбуз по городу,
Питається свого роду:
– Ой, чи живі, чи здорові
Всі родичі гарбузові?

Обізувалась жовта диня,
Гарбузова господиня:
– Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізувались огірочки,
Гарбузові сині й дочки:
– Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізувалась морковиця,
Гарбузова сестриця:
– Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізувались бурякі,
Гарбузові своякі:
– Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізувалась бараболя,
А за нею і квасоля:
– Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізувся старій биб:
– Я піддержав увесь рід.
– Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Платон Воронько

СУНІЧКА-СЕСТРИЧКА

– Сунічко-сестричко,
А ким ти умита?
– Веселим потоком.
– Сунічко-сестричко,
А чим ти налита?

– Налита я соком
Солодким і ніжним,
Під сонцем в теплі.
Пила його з рідної
Неньки-землі.

ЗАГАДКИ

Сам жовтенький, соковитий
Достигає серед літа.
Він у джемі, у варенні
І солодкий, і приємний.
(Абрикос)

Намистини зелененькі —
Дрібні ягідки смаченькі.
Протягни за ними ручки —
Покусуються колючки. (Агрус)

Поміж листя оксамиту
Дозрівають серед літа,
Мов сережки, червоненькі,
Дрібні ягідки смаченькі.
(Вишні)

У малини є сестричка,
Що засмагли має щічки.
На кущах біля стежини
Зріють ягідки ... (ожіни).

Джанні Родарі

ЧИМ ПАХНУТЬ РЕМЕСЛА

Мають ремесла свої аромати:
Тістом в пекарні пахне, малята.
Мимо столярні пройдете зрана —
Гостро запахне стружка духмяна.

Лаком і фарбою пахне маляр,
Цеглою – муляр, замазкою – скляр.
Куртка шоферська пахне бензином,
Одяг робочий – мастилом машинним.
Пахне кондитер мускатами, тминами.

Лікар – аптекою і вітамінами.
А хлібороби, що ходять за плугом,
Пахнуть землею, полем і лугом.
Морем і рибою пахне рибак...
Тільки неробство не пахне ніяк.
Ледар пахтється духами старанно,
Та пахне він, діти,
Усе ж препогано.

Наталя Гуркіна

ЗАГАДКІ

Знань чимало в нього є,
Дітлахам їх віддає.
Міста Знань постійний житель –
Носить горде ймення... (*вчитель*)

Рівно цеглу викладає,
Дах старанно покриває...
Каменяр і покрівельник
Носять назву... (*будівельник*).

Вміє справно рахувати
І товар пропонувати.
Зошит, книгу, олівець
Видає нам... (*продавець*).

Тисне вчасно гальма й газ,
Відвезе усюди нас.
Для доріг він хлопець свій!
За кермом сидить... (*водій*).

30

ЯК ТАТО КАРЛО ВИРІЗАВ ДЕРЕВ'ЯНОГО ХЛОПЧИКА

(За Олексієм Толстим)

Тато Карло ввійшов у кімнатку, сів на стілець біля столу і, взявши поліно, почав ножом вирізати з нього ляльку.

“Як би мені її назвати?” – міркував Карло. – Назвуй її Буратіно. Це ім'я принесє мені щастя. Я знав одну родину – всіх їх звали Буратіно: батько – Буратіно, мати – Буратіно, діти – також Буратіно. Всі вони жили весело й дружно”.

Насамперед вирізав він на поліні волосся, потім лоба, потім очі...

Ра́птом о́чі розплю́щились і вп'я́лися в ньо́го по́глядом...

Ка́рло й зна́ку не пода́в, що зляка́вся, тільки ласка́во спита́в:

– Дерев'я́ні о́чка, чо́му це ви так дивите́сь на ме́не?

Але́ ля́лька мовча́ла, – адже́ в не́ї ще не було́ ро́та. Ка́рло вістру́гав щі́чки, по́тім вістру́гав но́са – зви́чайного но́са...

Ра́птом ніс сам поча́в витя́гуватись, рості́ і вийшов такий до́вгий ніс, що Ка́рло на́віть крeкнув:

– Негáрно, задóвгий...

І поча́в зріза́ти в но́са кінчи́к. Та де там! Ніс крути́вся, викру́чувався, та такий і залиши́вся – до́вгий-предо́вгий, ціка́вий, го́стрий ніс.

Ка́рло взя́вся до ро́та. Та ле́две встиг він ви́різати гу́би – рот одра́зу розту́лився:

– Хи-хи-хи! Ха-ха-ха!

І висуну́вся з ньо́го, дра́жнячи, вузе́нький черво́ний язичк. Ка́рло, вже не зверта́ючи ува́ги на всі ці ві́твічки, і да́лі стру́гав, ви́різував, длу́бав... Зробив ля́льці підборі́ддя, ши́ю, плeчі, ту́луб, ру́ки... Та тільки-но закінчи́в він вистру́гувати оста́нній па́льчик, Бура́тіно поча́в лупцюва́ти Ка́рло по ліси́ні, щипа́ти його́ та лоскота́ти.

– Слу́хай, – сказа́в Ка́рло суворо́, – я ж тебе́ ще не скінчи́в майструва́ти, а ти вже заходи́вся пуста́вати... Що воно́ да́лі бу́де!.. Га?..

І він суворо́ подиві́вся на Бура́тіно.

Бура́тіно кру́глими, як у ми́ші, очі́цями диві́вся на та́та Ка́рло.

Ка́рло зробив його́ з трісо́чок до́вгі но́ги з вели́кими ступня́ми. А коли скінчи́в робо́ту, поста́вив дере́вяного хло́пчика на зе́млю, щоб навчи́ти ходи́ти...

ЗДОРОВИМ БУДЬ

З фізкультурою ми дру́жим,

Рі́зні впра́ви любим дуже́.

– Раз, два, три, чоти́ри, –

Чу́ти з нашо́ї кварта́ри.

Глянь: без ми́ла і води́ці

Умива́ються дві кі́ці.

Язичко́м вмива́ються,

Ла́пками втира́ються.

Я до кра́на сам діста́ну,

Умива́юсь бі́ля кра́на:

Ми́лю ми́лом що́ки, ши́ю

І водо́ю до́бре ми́ю.

ЛНІВА ОЛЕНКА

Прийшла вранці Оленка у школу.
– Чого це ти не причесана? – питає вчителька.
– Бабуня не встигла причесати, – каже Оленка.
– А черевички чого брудні?
– Дідусь не почи́стив.
– А гудзика чого біля комірця немає?
– То вже я вінна, – сказала Оленка. – Забула нагадати мамі,
щоб пришила.

Андрій М'ястківський

Кі́ця прокидається –
Ла́пками вмивається.
Кві́тка прокидається –
Ро́сами вмивається.
Со́нце прокидається –
Хма́ркою вмивається.
Ну а ми з сестри́чкою
Вмива́ємось води́чкою.

ЗАГАДКА

Мію, мію без жалю.
Мію там, де брудно.
Цю роботу я люблю,
Та від неї худну. (*Міло*)

32, 33

Наталка Поклад

УКРАЇНОЧКА ОЛЕНКА

До барвістого віночка
Вишиваночка-сорочка,
Фартушок і чобіткі,
Й різноколірні стрічки...

Це Оленка-українка.
Як вона співає дзвінко!
Як сміються оченята!
Як танцюють ноженята!

ЗАГАДКІ

Невелички дві хатини,
В них м'які і теплі стіни.
По п'ять братиків малих
Прожива в хатинах тих. (*Рукавички*)

Сиджу́ вёрхи, на ко́му – не зна́ю,
Знайо́мого зустрíну –
Зіско́чу, привіта́ю. (Ша́пка)

34, 35

Анатолій Костецький

НЕУВА́ЖНА СОРОКА́НІЖКА

1
Сороканіжка
Жила́ за містом,
У да́льнім лісі,
В хати́нці з лістя.
Встава́ла ра́но,
До схо́ду со́нця,
І на робо́ту
Ішла́ босо́ніж.
Але́ ходіти
По тра́вах ро́сних
Не ду́же зру́чно,
Коли́ ти бо́сий:
Так мо́жна не́жить
За мить схо́піть!
Що ж тут ро́бити?
Взуття́ купіть!

2
І от у Ки́їв
Прийшла́ вона́
До магази́ну
Зайшла́ сумна́,
Та й ка́же гірко:
– Нема́ життя́!
Скоріше да́йте
Мені́ взуття́!..

3
За мить продаве́ць,
До візитів звиклий,
Сороканіжці
Дав череви́ки,
Чоботи́ гарні –
Ходіти в него́ду,
Ту́флі чудові –
На вся́ку пого́ду,
Ка́пці – для до́му,

Ке́ди – для спо́рту,
Ще́ й ковза́ні,
Як ката́тись охота́,
Ва́лянки те́плі –
Для зло́ї зими́,
Глибо́кі кало́ші –
Носіть восе́ні!..

Усе́ придба́ла
Сороканіжка,
Відрáзу взу́ла
На ко́жну ні́жку.
Розвесели́лась –
Чи не до слі́з! –
І почвала́ла
Додо́му, в ліс!..

4
Але́ біда́сі
Не ста́ло кра́ще,
Бо неува́жна була́,
Неща́сна:
Усе́ на сві́ті
Могла́ поплу́тати
І геть не зна́ла,
Коли́ що взу́ти!..

Ходіти в го́сті
У ту́флях тре́ба, –
Сороканіжка
Кроку́є в ке́дах!
У лу́зі літнім
Гаса́ вона́
Чому́сь не в ке́дах,
А в ковза́нах!
А за́мість ка́пців
Сороканіжка
Важкі́ кало́ші
Кладé під лі́жко!..

Отák ходіла вона,
Стражда́ла,
Та я́кось вранці
Собі сказа́ла:
– Хай бу́де лю́дям
Отé взуття́!

Сорокані́жкам –
Це не життя́!
І з то́ї днини,
Напéвно, й до́сі,
Сорокані́жки
Гуля́ють бо́сі...

Олександр Мітта

Я́НЕК І СТА́СИК

Прийшо́в Я́нек до Ста́ся. Пові́сив ку́рточку на вішалку. Ві́тер череві́ки об підсти́лку, пригладив волóсья пе́ред дзе́ркалом, сказа́в “Добри́день” Ста́севій бабу́сі і пішо́в грати́ся з това́ришем.

– Ба́чиш, Ста́сю, які хоро́ші мане́ри у тво́го това́риша. Ти повинен бра́ти при́клад, – сказа́ла бабу́ся.

Погра́лися хло́пці, подиві́лися му́льтифі́льм, по́тім Я́нек запро́понува́в:

– Ходи́мо тепе́р до мене́.

Прийшли́ вони́ до Я́нека. Ки́нув Я́нек ку́рточку в оди́н кутóк, ша́пку – в дру́гий і гука́є до сво́єї бабу́сі:

– Бабу́ню, то я зі Ста́сем! Пові́сь мою́ ку́ртку і ша́пку!

Олег Буцень

ЧЕПУ́РУ́ХА

Іде́ дівчинка́ в шко́лу. Ба́нттики чисте́нькі, пла́ттячко ви́прасуване́, череві́чки блища́ть. По́руч з не́ю ма́ма, несé її портфе́ль. А поза́ду дво́є хло́пців іду́ть, розмовля́ють.

Оди́н ка́же:

– Диві́сь, яка́ чепурна́ дівчинка́. Аж гля́нути любо́. Чепу́ру́ха!

А дру́гий йому́ відпові́дає:

– І зо́всім не чепу́ру́ха вона́.

– Це чо́му? – здивува́вся пе́рший. – Вона́ ж он яка́ чисте́нька.

– А то́му, що́ все за не́ї ма́ма робі́ть. На́віть портфе́ль її до шко́ли но́сить, я щодня́ ба́чу. Леда́чі оха́йними не́ бува́ють.

Так чи не так?

ЗАГА́ДКИ

Ста́ло бі́ло навкругі́ –
Я розтру́шую́ сні́гі,
Наганя́ю холо́ді,
Во́ду ско́вую в льоді́.
В дру́жбі з дітьми́ я всіма́.
Здогада́лись? Я ... (*зима́*)

Взімку вкрили ми навкру́г
Ліс, доро́гу, по́ле й луг.
А як со́нце припече́ –
Ми струмо́чком потече́м. (Сніжінки)

Зро́ду рук своі́х не маю́,
А узо́ри вишива́ю. (Мороз)

Наталя Забіла

З НЕБА ПАДАЮТЬ СНІЖІНКИ

З неба падають сніжінки
На дере́ва, на буди́нки,
На майда́ни, на садкі́,
На ялі́нки, на дубкі́.
Бі́ле-бі́ле все навко́ло,
Ясне й чи́сте, як ніко́ли.
Мов пухна́ста ко́вдра, ліг
Скрізь на зе́млю бі́лий сніг.

39, 40

РУКАВІЧКА

(Українська народна казка)

Ішов дід лісом, а за ним бігла собачка, та й загубив дід рукавичку.
От біжить мишка, улізла в рукавичку та й каже:

– Тут я буду жити!

Коли це жабка плигає та й питає:

– А хто, хто в цій рукавичці?

– Мишка-шкряботушка. А ти хто?

– Жабка-скрекотушка. Пустіть мене!

– Іди!

От уже їх і двоє. Коли біжить зайчик, прибіг до рукавички та й питає:

– А хто, хто в цій рукавичці?

– Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка. А ти хто?

– А я зайчик-побігайчик. Пустіть і мене!

– Іди!

От їх уже і троє. Коли це біжить лисичка та до рукавички:

– А хто, хто в цій рукавичці?

– Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка та зайчик-побігайчик. А ти хто?

– А я лисичка-сестричка. Пустіть і мене!

– Та йди!

Отó вже їх і четверо сидить. Аж іде вовчик та й собі до рукавички, питається:

– А хто, хто в цій рукавичці?

– Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик і лисичка-сестричка. А ти хто?

– Та я вóвчик-братик. Пустіть і менé!

– Та вже йди!

Уліз і той, – ужé їх п'ятеро. Де не взявся, біжить каба́н:

– Хро-хро-хро! А хто, хто в цій рукави́чці?

– Ми́шка-шкряботу́шка, жа́бка-скрекоту́шка, за́йчик-побіга́йчик, лисі́чка-сестри́чка та вóвчик-братик. А ти хто?

– Хро-хро-хро! А я каба́н-ікла́н. Пустіть і менé!

– Оце́ ли́хо! Хто не пройде́, та все в рукави́чку! Куди ж ти тут улі́зеш?

– Та вже влі́зу, – пустіть!

– Та що вже з тобо́ю робити, – йди!

Уліз і той. Ужé їх шéстеро, ужé так їм ті́сно, що й нікуди.

Коли́ це три́цять ку́щі, вила́зить ведмі́дь і собі́ до рукави́чки.

Пита́ється:

– А хто, хто в цій рукави́чці?

– Ми́шка-шкряботу́шка, жа́бка-скрекоту́шка, за́йчик-побіга́йчик, лисі́чка-сестри́чка, вóвчик-братик і каба́н-ікла́н. А ти хто?

– Гу-гу-гу! Як вас бага́то! А я ведмі́дь-набри́д. Пустіть і менé!

– Куди ми тебе́ пу́стимо, коли́ й так ті́сно?

– Та яко́сь бу́демо.

– Та вже йди́, тільки́ скра́ечку!

Уліз і ведмі́дь – се́меро ста́ло. Та так вже ті́сно, що рукави́чка ось-ось розі́рветься.

Коли́ це ді́д огля́дився, – нема́ рукави́чки. Він тоді́ наза́д – шука́ти її́, а соба́чка попе́реду побі́гла. Бі́гла, бі́гла, ба́чить – лежить рукави́чка і вору́шиться. Соба́чка тоді́: “Гав-гав-гав!”.

Вони́ як зляка́ються, як вирвуться з рукави́чки, – усі́ й порозбі́галися лі́сом.

Прийшо́в ді́д та й забра́в рукави́чку.

41, 42

ЛЕГЕНДА ПРО СЯТО́ГО МИКОЛА́Я

(Скорóчено)

В одні́му селі́ ріс хлопчи́к Мико́лка. Він був сирото́ю, і йому́ ніхто́ ніколи́ не дарува́в подару́нків. Тоді́ Мико́лка сам ві́ршив їх дарува́ти. Ці́лий рік він виготовля́в різні́ дару́нки, а пе́ред Нові́м ро́ком уночі́ розно́сив їх по найбідні́ших роді́нах, де бу́ли мале́нькі ді́ти, і тихе́нько клав подару́нки на га́нок або підвіко́ння.

Коли́ хлопе́ць ві́ріс, став свяще́ником. Мико́ла завжди́ чини́в тільки́ добро́. Усі́ зна́ли його́ і люби́ли, а коли́ він поме́р – причі́слили його́ до святи́х. Відто́ді святку́ють де́нь Свято́го Мико́лая у гру́дні. На його́ че́сть ро́блять подару́нки ді́тям, але́ так, як коли́сь робі́в Святи́й Мико́лай, щоб ніхто́ того́ не ба́чив.

І коли́ вночі́ ви почу́єте срі́бні дзвіно́чки, зна́йте, що то і́де на са́нках Святи́й Мико́лай і загляда́є у ко́жне віко́нечко: чи не забу́ли

дати дарунки усім його улюбленим діточкам, які були чемними і слухняними. А неслухам він може лишити тільки тонкі різочки, щоб пам'ятали про свої провини і більше поганого не чинили.

Їдуть санчата поміж зірницями, переїжджають з хмари на хмару і ніжно дзвонять. Святий Миколай знає, що в цю ніч усі мають бути щасливими: і ті, що роблять дарунки, і ті, кому їх роблять. Бо найбільше щастя в житті – це робити добро.

Степан Жупанин

* * *

Святий, добрий Миколай,
В нашу хату завітай,
Подарунки вночі дітям
Розкладай:
Юрі – в чобіток,
Наді – в фартушок.
А малому Іванкові –
В піджачок.
Святий, добрий Миколай,
Калачів, цукерок дай,
Жоден дим у нашім краї
Не минай.

43

Грицько Бойко

КРИШТАЛЄВА ЗІМОНЬКА

Кристалєва зімонько
В срібнім козушкú!
Ти кругом насіпала
Білого сніжкú.
Принесла ти радіці
Нашій дитворі:
Гірочка і ковзанка
В кожному дворі.
Кристалєва зімонько,
Ще сніжкú сипні! –
Сядем на санчата ми,
Візьмем ковзані.
Морозець пощипує,
І сніжок хрустить...
Кристалєва зімонька
Всіх нас веселить.

Максим Рильський

НОВОРІЧНА ЯЛІНКА

Ой, весела в нас зима,
Веселішої нема, –
Грає срібними зірками,
В'ється синіми димками,
Снігом землю обійма.
Ой, струнка ялінка в нас!
Скільки сяє тут прикрас!
Ми зібралися юрбою,
Разом з піснею новою
Рік Новий зустріти час.

Анатолій Камінчук

НОВОРІЧНЕ СВЯТО

На новорічне свято
Зійшлося людей багато:
В таночку під ялінкою –
Снігурочка з Калінкою,
Дідусь Мороз і коники,
Ведмедики і слоники,
Малятко й Лис Микита,
І вовчик Сіра Світа,
І Гавчик, і Мальвіна,
П'єро і Буратіно...
Вони в танку кружляють
І щастя всім бажають.

НОВИЙ РІК В УКРАЇНІ

Колись в Україні зустрічали Новий рік, або свято Василя, за старим стилем – 14 січня. Ніч під Новий рік вважалася чарівною, бо, казали, всі побажання збуваються.

Увечері ціла ватага щедрівників з Козою, Маланкою, Василем обходили усі хати, щедрували, бажаючи господарям щедрого врожаю, здоров'я, багатства. То було ціле дійство, де головною була Коза. Їй приспівували:

Гоп-гоп, козуню,
Гоп-гоп, сіренька,
Гоп-гоп, маленька!
Де коза ходить, там жито родить.
Де коза рогом, там жито стогом...

А вранці хлопчики (не дівчатка!) ходили від хати до хати й засівали житом-пшеницею та щедрували, вітаючи господарів з Новим роком, а ті з радістю обдаровували засівальників ласощами.

ЩЕДРІВКА ХРЕЩЕНИМ

Сійся, родіся, жито, пшениця, всяка пашниця,
На щастя, на здоров'я, на Новий рік,
Щоб краще вродило, як торік:
Коноплі – під стелю, а льон – по коліна,
Щоб у вас, хрещених, голова не боліла!
Будьте здорові з Новим роком!

СІЮ, СІЮ, ЗАСІВАЮ

(Посівальна пісня)

Сію, сію, засіваю,
З Новим роком вас вітаю!
На цей новий рік
Щоб ліпше вродило, ніж торік!

Сію, сію, засіваю,
Вашу хату не минаю,
З Новим роком йду до хати,
Щось вам маю віншувати:

Щоб діти були всі здорові,
Їсти кашу щоб готіві,
Щоб вам була з них утіха,
А нам грошей хоч півміха.

48, 49

ЗАГАДКИ

Взіймку ляже спати
Дядько волохатий.
Лиш тоді устане,
Як весна настане. *(Ведмідь)*

Дуже товсті ноги має,
Ледве їх переставляє,
Сам великий він на зріст,
Замість рота в нього хвіст. *(Слон)*

Сам вусатий і у нього
Довгі вуха, довгі ноги.
Дім його завжди на волі
Під кущем, у лісі, в полі.
Навіть пень його страхіє,
Хто лякливого впізнає? *(Зяць)*

Колючий клубочок
Прибіг у садочок. *(Їжак)*

Олег Орач

ХТО ДЕ ЖИВЕ

Білка селиться в дуплі,
Їжачисько – у кублі,
Веpr – у хащах верболózів,
А ведмідь – в глухім барлózі.
Мудрий лис живе у нóрах,
Тигр – у джунглях, барс – у гóрах,
Олень – в тундрі і в лісах,
А верблюд – в пустелі,
А орел – могутній птах –
У гнізді на скелі...

Грицько Бойко

СКОРОМÓВКА

На узліссі
Довелóся
Наполóхать
Лесі лóся.
Лось – у ліс.
А з лісу – лис.

Тамара Коломієць

ЛІЧІЛКА

Біжить півень з причілку,
Нагукує лічілку:
– Раз-два – курчата,
Три-чотири – зайчата,
П'ять-шість – гусаки,
Сім-вісім – їжакі,
Дев'ять-десять – йде лисиця,
Нам ховаться, їй – жмуриться.

50, 51

СКОРОМÓВКИ

Сів шпак на шпаківню,
Заспівав шпак півню:
– Ти не вмєш так, як я,
Так як ти – не вмю я.
Зацінькала синиця,
Цікава витівниця.
Це горобці в альтанці
Танцюють вранці танці.

ЗАГАДКИ

Відобвий хлопчина
В сірій сорочині
По двору стрибає
Крихточки збирає. (*Горобець*)

З лісу в ліс перелітає,
Де не сяде, там співає.
І кладє яєчка
У чужі гніздєчка. (*Зозуля*)

Галина Демченко

СПАСІБИ ЛІСНИКОВІ

Нахвалявся мороз усіх у лісі поморозити. Холодних вітрів, лютих хурдєлиць накликав. Завивали вітри, шалєніли хурдєлиці. Снігом усє замітали. Скрутно, голодно стало птахам і звірам. Навіть білочка і та засмутилася. Були в неї такі-сякі припаси, та й вийшли. А до весні ще далечєнько. “Добре їжаківі, – думає білочка, – добре борсуківі й ведмєдеві: позасинали у своїх схованках під снігом і собі горєнька не знають. А тут, мабуть, доведється по чужих лісах поживу шукати”.

Дострибала білочка до узлісся, аж чує: хтось шурх-шурх, рип-рип. Глянула, аж то лісник на ліжах пробирається. За плечіма у нього тугий мішок, при боці – верболіз та осіка, в пучєчки пов’язані. Підійшов лісник до крислатого дуба. Розклав на снігу свої вінички. Це для зайців. Потім відступив трохи і в простору дуплянку, що висіла на сучку, поклав жолудів, соняшникового насіння, житніх сухарів. Це вже для білочки. Тепер їй не доведється своєю домівку й рідний ліс полишати.

52

СОРОКА-ВОРОНА

(*Забавлянка*)

Сорока-ворона
На припічку сиділа,
Діткам кашку варила,
Цьому дам,
Цьому дам,
Цьому дам,
Цьому дам
А ось цьому не дам.
Бо він дров не рубав,
Воду не носив,
Кашку не варив.
Фр-р-р! Лєти собі геть!

СОРОКА-БІЛОБОКА

У сороки-білобоки
П'ять малят-сороченят
Усі чисто хочуть їсти,
Треба всім їм дати лад.
От сорока-білобока
Поскакала на поріг
І до хати працювати
Поскликкала діток всіх.

Цей, здоровий,
Носить дрова.
Той, швидкий,
Пшонó товче...
Третій в чашку
Цідить бражку,
А малий млинці пече.
Тільки п'ятий
Хоче спати,
Помагати не біжить, –
У садочку в холодочку
Ліг на травці та й лежить.

У сороки-білобоки
Все вже зроблено, як слід.
Вся родина й господія
Посідали за обід.

Ті – до кашки, ці – до бражки,
Ще й млинців по п'ять, по шість.
А ледаче хай поплаче!
Хто не робить, той не їсть.

Як почув це братик п'ятий, –
Не схотів на травці спати.
Аж підскочив:
– Як це так?!
Ви – в господі, я – в городі,
До роботи я мастак!

Ось він в полі барабóлю
Обгортає залюбки,
До горóду носить воду,
Поливає огірки.

І сорока-білобока
Не нахвалиться сама:
– В мене діти працюваті,
Зовсім ледарів нема.

Юрій Будяк

ШКІДЛИВИЙ ЦАП

На городі цап, цап,
 Капусточку хап, хап.
 Борідкою трусь, трусь,
 Капусточку хрусь, хрусь.
 Ратичками туп, туп,
 Капусточка хруп, хруп.
 А за цапом дід, дід
 Палицею тіп, тіп.
 Цап як скочить: брик, брик,
 На все село крик, крик.
 На синякі дме, дме,
 Вигукує: “Ме-ме ...”
 За ним Рябко “гав-гав”,
 – Оце тобі, щоб не крав.

ЯК ТВАРИНИ СТАЛИ СВІЙСЬКИМИ*(Казка)*

Одного разу тварини прийшли до людини й попросили:

– Дай нам роботу!

– А що ви вмієте робити? – спитала людина.

Кінь відповів:

– Я вмію працювати в полі.

Корова сказала:

– Я даю молоко.

Вівця відповіла:

– Я даю вівну.

Собака сказав:

– Я вмію охороняти дім.

Курка засокотала:

– Ко-ко-ко! Я несучка.

– Добре, я дам вам роботу, – сказала людина.

– А хто вранці будити буде? – спитали тварини.

Тут півень озвався:

– Я рано-вранці будитиму всіх.

ДВА ПІВНИКИ*(Дитяча народна пісенька)*

Два півники, два півники,

Горіх молотили.

Дві курочки-чубарочки

До млині носили.

Цап ме́ле, цап ме́ле,
Коза́ засипа́є,
А мале́ньке козеня́тко
На дудочку гра́є.
Танцю́й, танцю́й, козу́ленько,
Ни́жками туп, туп.
Тату́сенько з мату́сею
Принесу́ть вам круп, круп.
А вовчо́к-сірячо́к
З лісу вигляда́є
Та на бі́ле козеня́тко
Ско́са погляда́є.

55

За Оксаною Іваненко

НЯВ-НЯВ!

Дівчинка поспішала до школи і забула налити молочка кошеняті.
Кошенятко сиділо у дворі і плакало “няв-няв”, бо дуже хотіло їсти. Підійшла до нього корова:

– Му-у-у! Ти чого плачеш, кошенятко?

– Їсти хочу!

– Вибач, у мене нема для тебе їжі, – сказала корова і пішла собі.

– Ня-а-ав! – знову заплакало кошенятко.

До нього підійшов кінь.

– І-і-і-го-го! Чого ти плачеш, кошенятко?

– Їсти хочу!

– Вибач, у мене нема для тебе їжі, – сказав кінь і пішов собі.

До нього підбігла курочка.

– Чого ти плачеш, кошенятко?

– Їсти хочу!

– А ти подзьобай зернятка разом з нами, – сказала курочка.

– Як? У мене нічим дзьобати, – відповіло кошенятко і знову заплакало “ня-а-ав”!

– Може, травічки пощипаєш з нами? – запитала гусочка.

– Ні, я не їм травічки, – відповіло кошеня, – ня-а-ав!

Аж тут дівчинка повернулася зі школи. Побачила кошенятко, налила йому молочка і забрала додому.

56, 57

Грицько Бойко

ГУСАК

Ба́бці кланявся гуса́к –
так і так... так і так...

Гелготали́ гу́си:

– Ве́лыми ввічливий гуса́к
в на́шої бабу́сі!

ЗАГАДКИ

Дівитесь на зéмлю,
Як зерно́ клюо́.
Дівитесь на не́бо,
Як водічку п'є. (*Курка*)

А в на́шої квóчки
Всі сині́ і до́чки –
Мале́нькі, жовте́нькі,
Слухня́ні клубóчки. (*Курча́та*)

Попеля́сто-зозуля́стий,
Забія́ка він горла́стий
З черво́ною боро́дою...
Йде пова́жною ходо́ю,
Но́сить гордо́ співуне́ць
На голі́вці гребіне́ць. (*Півень*)

Микола Щербак

ДЕ ДВА СВА́РЯТЬСЯ – ТРЕ́ТІЙ КОРИСТА́Є

Яко́сь квóчка зозуля́ста, тро́хи сі́ра й попеля́ста, та ще се́меро курча́т порпали́ся на смітнику́. Ра́птом квóчка закрича́ла, то курча́т вона́ склика́ла:

– Кво-кво-кво! Куд-ку-дак! Ось вам – ма́єте черв'я́к.

Тут два півники́ мале́нькі, Червоне́нький і Біле́нький, закрича́ли ра́птом так:

– Мій черв'я́к!

– Ні, мій черв'я́к!

І Черво́ний, хоч мале́нький, та зухва́лий і спритне́нький, жва́во стрібно́ув із горбка́, що́б захо́пити черв'я́ка. Ухо́пив і побі́г, біг так шви́дко, скі́льки міг...

Та Біле́нький півник вми́ть кінну́вся його́ лови́ть. Він плигну́в із смітника́:

– Гей, відда́й-но черв'я́ка!

Нароби́ли крику́ й ру́ху, бігли, скі́льки си́ли й ду́ху, аж в оча́х їм закружля́ло, аж подві́р'я було́ ма́ло, аж заді́хались вони́. ...Враз – о жах! Білий півник захо́пив дру́гий край черв'я́ка...

Ді́вна це була́ карти́на і смі́шна, смі́шна така́: тя́гнуть півники́ цоси́ли, на́че гу́му, черв'я́ка. Білий сі́пає до се́бе, а Черво́ний – навпа́кі. Так змага́лись, аж зліта́ли із-під ні́г сухі листкі́...

– Мій черв'я́к! – сказа́в Біле́нький, ра́птом дзьобі́ка розкри́в.

– Мій! – хоті́в сказа́ть Черво́ний і те са́ме теж зроби́в.

І два півники́ сварли́ві упусти́ли черв'я́ка. Тут інді́к собі́ ходи́в, по горо́ді він броди́в. Ши́ю нашвидку́ нагну́в, дзьобом черв'я́ка захо́пив і сма́чне́нко проковтну́в...

Так завжди́ воно́ бува́є: де два свара́ються і б'ю́ться – тре́тій шви́дко користа́є.

УКРАЇНСЬКА ХАТА

Кажуть, в українській хаті, – як у віночку, бо вона прикрашена вишитими рушниками. Рушники скрізь: над вікнами, на стінах (над портретами), над дверима. Ті рушники, які вішали над вікнами і дверима, мали по низу спеціальну вишивку – “чоловічків”. Такі рушники були оберігами, вони оберігали хату від злих духів.

На столі, накрітому вишитою скатертиною, лежав хліб, а біля нього в сільниці – сіль. Їх теж накривали вишитим рушником. Хліб і сіль на вишитому рушнику підносили шанованим гостям. Це була ознака гостинності. Особливе місце в хаті займала піч. Над піччю – комин. Його розмальовували півниками, квітами. У печі готували страви – борщі й каші на обід, випікали хліб, пекли смачні млинці й коржики. На печі, за комином, спали, вигрівалися від простуди. Піч дуже шанували. Не можна було слова поганого сказати, бо “піч у хаті, вона все чує, все бачить”.

Біля печі висіла полиця для посуду – мисник. Під нею – ослінчик для відрі з водою і кухоль. Відро ніколи не ставили на долівку чи підлогу, бо вода, як і хліб, вважалася святою. Такий був звичай. Він зберігся й доніні.

Уздівж стіни стояли широкі дерев'яні лави, які, за звичаєм, покривали домотканими доріжками. На таких лавах можна було не тільки сидіти, а й спати.

Долівку в хаті змащували червоною глиною, а влітку устеляли запашними травами: чебрецем, м'ятою, полином. Прохолодно і затишно було в такій хаті.

Іван Гнатюк

НАША ХАТА

Я люблю свою хату,
 І подвір'я, й садок,
 Де і сонця багато,
 І в жару – холодок.
 Тіхо й затишно. Квіти
 Коло хати цвітуть,
 І невідомо все літо
 Бджоли в цвіті гудуть.
 Все для мене тут рідне:
 Стіни, білі як сніг,
 І віконце привітне,
 І дубовий поріг.
 І ряденця строкати,
 Й рушники на стіні –
 Навіть дим в нашій хаті
 Рідно пахне мені.

ЗАПРОШЕННЯ В ГОСТІ

Я́кось Тара́сик запроси́в у го́сті сво́го дру́га Тимка́. Той запитав:

– А де ти живеш?

– На ву́лиці Іва́на Франка́, одина́дцять, кварта́ра вісім. Це триповерховий буди́нок, ми живемо́ на дру́гому по́версі. Підні́мешся схі́дцями на дру́гий по́верх і поверне́ш ліво́руч.

– До́бре. Чека́й на мене́ в субо́ту о п'ятна́дцятій годи́ні. Обов'язко́во при́йду́.

– Чека́тиму. До зу́стрічі.

У ГОСТЯХ

Наста́ла субо́та. О п'ятна́дцятій годи́ні Тара́сик зустрі́чав го́стя. Він ви́йшов у передпо́кій, допо́міг Тимко́ві зня́ти ку́ртку і пові́сив її на ви́шалку.

У передпо́кій ви́йшла і ма́ма.

– Ма́мо, це Тимко́. Я то́бі говори́в про ньо́го. А це – мо́я ма́ма Окса́на Дми́трівна.

– До́брый день, Окса́но Дми́трівно, – приві́тався Тимко́.

– До́брый день! Захо́дьте, хло́пці, у віта́льню.

Хло́пці зайшли́. Тимко́ ува́жно придивля́вся. “Як за́тишно, – подума́в він. – Зру́чна кана́па, м'які крі́сла, телеві́зор, на підло́зі – пухна́стий кі́лим...”

Ось його́ по́гляд зупини́вся на стела́жах з кни́жками́.

– Ого́, скі́льки кни́жок! – не втри́мався Тимко́. – Спра́вжня бібліоте́ка.

– Так, це та́то і ма́ма збира́ють. Тут є і мо́ї. Я люблю́ фанта́стику. А ти які кни́жки́ люби́ш?

– Про мандрі́вки. Теж ні́би фанта́стика. Неда́вно я прочита́в “Ма́ндри Гу́ллівэ́ра”.

– Так це ж і є фанта́стика! Ходи́мо до мене́ в кімна́ту. Погра́ємось на комп'ю́тері.

Людмила Пилип'юк

ДИВО

Спра́вжне ди́во
Лі́плять з гли́ни
Ру́ки ті́тки Васи́ліни.
Це і гле́ки, і таре́лі,
І когу́тики весе́лі.
Ста́ну ті́тку я проси́ти –
Хай мене́ навчи́ть лі́пити.

* * *

Усі, усі тарілочкі
Повимивала Їрочка.
Сміються білолиці:
– Як не любить водичі?
Як не любити Їрочки,
Що вимила тарілочкі.

61

Андрій М'ястківський

САМА В ХАТІ

Кошенятко чеше вуса
Лапками двомá.
В магазин пішла матуся,
В хаті я самá.
Вмиюсь чисто, вмиюсь біло
І тоді візьмусь за діло.
Підмету гарненько в хаті,
Молока дам кошеняті,
Своє ліжко застелю,
Квіти в горщику поллю,
Заплету я кіски русі
І чекатиму матусі.

Олег Буцень

ПОМІЧНИЦІ

Оля і Ліда гуляли у дворі. Побачила Оля, як сусідка тітка Даша розвішує білизну, і сказала подрузі:

- А я сьогодні мамі допомагала.
  - Що ж ти робила? – запитала Ліда.
  - Тарілки витирала, ложки, виделки.
  - А я, – похвалилась Ліда, – черевіки почистила.
  - Мамі? – поцікавилась Оля.
  - Ні, собі.
  - Хіба ж то допомога мамі?
  - Звичайно, – відказала Ліда. – У мамі ж тепер роботи менше буде.
- А як ви гадаєте?

62, 63

ЗАГАДКИ

Місіли, місіли, ліпили, ліпили,
А тоді – хіп! – та в окріп.
А вже наостанку –
В масло та в сметанку.
Хто зуміє відгадати,
Того будем частувати. (*Вареники*).

Як навколо об'їси,
Середінки – не просі.
Ми такі гостінці:
Дірка в середінці. (*Бублики*)

Рідке, а не вода,
Біле, а не сніг. (*Молоко*)

ПРИМОВКА

Пиріжечки, пиріжки,
Кожен має два ріжки.
Надкушу один ріжок –
Ой, смачненький пиріжок.

Тамара Коломієць

КРОТІВ БОРЩ

(*Небиліця*)

Кріт наловить дощичку
В решето на горбку
І наварить борщичку
Сам собі до смаку:
– Варись, варись, борщичку,
В рогозянім кошику –
Без цибулі і без солі,
Без ботвіни і квасолі,
Без картоплі і без квасу,
Без ніякого припасу. –
Така страва небувала
Без полум'я парувала.
А клекоче! А булькоче!
Пригощайтесь, хто хоче!

64

У ШКІЛЬНІЙ ЇДАЛЬНІ

Настала велика перерва. Учні прийшли обідати. На столах уже стоять тарілки з супом, склянки з компотом, лежать ложки й виделки.

Кухар Марія Андріївна запрошує:

– Їжте, любі мої. Смачного вам!

Діти дякують, обідають.

Василь Войтович

ВОРОНА

Ворона на вечерю
Вареники
Варіла:
В відрó

Вогню набрала,
Водою підпаліла –
Вода не загорілась,
Вогонь не закипів,
Ворона не наїлась
Ва-ре-ни-ків.

Павло Глазовий

СОЛОДКА ХАТКА

(Небиліця)

Якось бігло ведмежатко
Та й натрапило на хатку.
Стоїть вона на льоду
Уся в цукрі і меду.
Дах примёрзлий, не прибитий,
Весь морозами покритий.
Двері зроблені з млинців,
Стіни – з білих буханців.
– Осьде жити буду я!
Осьде хатка моя! –
Ведмежатко сказало,
Потім дах облизало,
Поковтало буханці
І поїло всі млинці...
Тепер плаче сидить:
– Де ж я, де ж я буду жить?

65, 66

КОЛОСОК

(Українська народна казка)

Жили собі на світі двоє мишенят, Круть і Верть, та півник
Голосисте Гірлечко. Мишенята тільки те й знали, що співали й
танцювали, крутілись і вертілись. А півник рано-вранці прокидався,
спочатку всіх піснею будив, а потім до роботи брався.

От якось підмітав півник подвір'я і побачив на землі пшеничний
колосок.

- Круть, Верть! – покликав півник. – Гляньте, що я знайшов!
- Треба його обмолотити.
- А хто молотитиме? – спитав півник.
- Тільки не я! – закричало одне мишеня.
- Тільки не я! – закричало друге мишеня.
- Гарзд, – сказав півник, – я обмолочу.

І взявся до роботи. А мишенята почали гратися. Скінчив півник
молотити і гукнув:

- Гей, Круть, Верть, гляньте, скільки зерна я намолотів!
- Прибігли мишенята й запищали:
- Треба зерно до млина віднести, борошна намолоти!

- А хто понесе?
- Тільки не я! – закричав Круть.
- Тільки не я! – закричав Верть.
- Гаразд, – сказав півник, – я віднесу зерно до млина.

Взяв собі на плечі мішок і пішів.

А мишенята тим часом почали в довгої лози гратися. Одне через одного стрибують, веселяться.

Повернувся півник додому, знову кличе мишенят:

- Сюди, Круть, сюди, Верть! Я борошно приніс.

Прибігли мишенята, дивляться, не нахваляться:

– От так півник! От так молодець! Тепер треба тісто замісити та пироги спекти.

- Хто міситиме? – спитав півник.

А мишенята знову за своє:

- Тільки не я! – пропищав Круть.
- Тільки не я! – пропищав Верть.

Подумав, подумав півник і каже:

- Мабуть, мені доведеться.

Замісив він тісто, приніс дрова, розпалів піч. А як піч вітопилася, посадив у неї пироги. Мишенята теж часу не гають: пісні співають, танцюють.

Спеклися пироги, півник їх вийняв, поклав на стіл. А мишенята тут як тут.

- Ох, і зголоднів я! – пищать Круть.
- Ох, і їсти мені хочеться! – пищать Верть.

Швиденько сіли за стіл. А півник їм каже:

– Стривайте, стривайте! Ви мені спочатку скажіть, хто знайшов колосок.

- Ти знайшов! – голосно закричали мишенята.
- А хто колосок обмолотив? – знову спитав півник.
- Ти обмолотив! – тихіше сказали вони.
- А хто зерно до млина відніс?
- Теж ти... – зовсім тихо відказали мишенята.
- А тісто хто місив? Хто дрова носив? Піч топив? Хто пироги пік?
- Все ти, все ти, – ледве чутно пропищали Круть і Верть.
- А ви що робили?

Що відповісти мишенятам? І сказати нічого.

Почали Круть і Верть вилізати з-за столу, а півник їх і не затримує.

Нема за що таких нероб і ледарів пирогами частувати!

- Що з весною настає?
- Сніг у полі розтає.
- А чому то так буває?
- Сонце його пригриває.

Що ж синіє на землі?
– Ніжні прóліски малі.
А що пне́ться з-під листка́?
– То траві́чка вироста́.
А над по́лем що брині́ть?
– Лю́бий жа́йворон дзвені́ть.

Катерина Перелісна

ВЕРБА́

Та́не сніг, течу́ть струмкі,
Ожива́ траві́чка,
І до со́нця гілочкі
Простяга́ вербі́чка.
І м'яке́нькі, як пушо́к,
Ніжні, як шовко́ві,
Ясно дівля́ться з гіло́к
Кóтики вербо́ві.

Катерина Перелісна

ЯК ЗАКЛИКА́ЛИ ВЕСНУ́

Весну́, за уя́вленням на́ших пре́дків, прино́сили на кри́лах пташкі́. Тому́ в бе́резні, пе́ршому ве́сняному́ місяці́, випіка́ли пе́чиво у фо́рмі пташо́к. Діти́, співа́ючи, носіли його́ по селу́, заклика́ючи весну́:

Весно́, весно́ краса́на!
Прийді́, весно́, з ра́дістю,
З вели́кою ми́лістю!

68

Тамара Коломієць

НАЙКРА́ЩИЙ ПОДАРУ́НОК

На ма́мине свя́то,
На ма́мине свя́то
Хоро́ших дару́нків
Для ма́ми бага́то.
Найкра́щий от та́та –
Шовко́ва кофти́на,
От ста́ршого бра́та –
Барві́ста хусти́на.
Од ді́да – карти́на
Вели́ка у ра́мі,
Та мій, мій найбі́льше
Сподоба́вся ма́мі.
Погля́ньте які́й:
На ві́кні на осóнні –
Альпі́йські фіа́лки
Цвіту́ть у вазо́ні.

На мамине свято,
На мамине свято
Я в гості весну
Запросів у кімнату.

69, 70

Тарас Шевченко

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим, тихим словом....

НАШ КОБЗАР

Ім'я великого українського поета Тараса Григоровича Шевченка знають у всьому світі. Мабуть, знаєш і ти. Знаєш і деякі вірші. А якщо ні – познайомишся.

Найперша книжка його віршів називалася “Кобзар”. Тому і поета називають Кобзарем. Жив поет у ХІХ сторіччі. Писав про красу української землі, про нещасливу долю людей, мріяв про щастя і закликав трударів боротися за нього.

Тарас Шевченко

ВСТАЛА ВЕСНА

Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рясом,
Барвінком укрила.
І на полі жайворонок,
Солов'єйко в гаї
Землю, убрану весною,
Вранці зустрічають...

71

Тарас Шевченко

* * *

Селó! – і серце одпочіне.
Селó на нашій Україні –
Ненáче писанка селó,
Зелéним гаєм порослó.
Цвітуть сади; біліють хати,
А на горі стоять палáти,
Ненáче діво. А кругóm
Широколістїї тополі,
А там і ліс, і ліс, і поле,
І сині гóри над Дніпрóm.
Сам Бог витáє над селóm.

Лідія Ковальчук

МА́МА САДИ́ЛА ЗА ХА́ТОЮ ГРЯ́ДКУ

Ма́ма сади́ла за ха́тою гря́дку,
 Кла́ла в ямки по ма́ленькім зерня́тку –
 Хай ви́роста́ють із них бу́рячки,
 Ку́щики кро́пу й квасо́лі стручки́,
 І огіро́чки зе́лені,
 І гарбу́зі здо́ровенні.

Вадим Крищенко

Вра́нці до́нька і сино́к
 Ві́копали ясе́нок.
 Бі́ля ха́ти посади́ли, –
 Набира́йся, любий, си́ли.

ВЕСНЯ́НКА

Вийди, вийди, со́нечко,
 На ді́дове по́лечко,
 На ба́бине зілля́чко,
 На на́ше подві́р'ячко,
 На весня́ні квіто́ньки,
 На ма́ленькі діто́ньки.
 Вони́ там гра́ються,
 Тебе́ дожида́ються.

ПЕРЕПІ́ЛОЧКА*(Народна дитяча гра)*

Діти беруться за руки і роблять коло. Посередині стоїть дівчинка-“перепілочка”. Усі, рухаючись по колу, співають:

У на́шої пере́пілки та й голі́вка бо́літь,
 У на́шої пере́пілки та й голі́вка бо́літь.

(Дівчинка в колі тримається за голову.)

А до пере́пілки со́ловейко́ йде,
 На́шій пере́пілці чере́віки несе́.

(З кола до “перепілки” виходить хлопчик, імітує, що дає їй черевики. “Перепілка” не бере.)

Усі діти:

– І – і! Не взяла́!
 А до пере́пілки та й жура́влик іде́,
 На́шій пере́пілці він кепта́рик несе́.

(Інший хлопчик імітує, що дає “перепілці” кептарик. “Перепілка” знову не бере.)

Діти в колі (з подивом):

– Не взяла!
А до перепілки та й горобчик іде,
Нашій перепілці гárну сукню несé.

(Ще один хлопчик підходить до “перепілки”, “дає” їй платтячко. Дівчинка не бере.)

Діти в колі знову дивуються:

– Не взяла!
А до перепілки перепілко іде,
Нашій перепілці щіре слóво несé.

(Підходить хлопчик, ласкаво заспокоює “перепілку”. Вона радісно посміхається йому. Беруться за руки, танцюють.)

Діти в колі (з радістю):

– Відужала наша перепілочка!

“Перепілочка” кланяється комусь із кола, і той стає “перепілкою”. Гра починається спочатку.

75–77

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА

Україна... Кажуть, що її земля напоєна мéдом і молокóм... Кажуть... Мабуть, тому, що її ґрунти найродючіші, а підземні надра найбагатші. Все у нас є: і зóлото, і вугілля, і газ, і на́фта, і дорогоцінне каміння, і рідкісні метáли. А головне багатство – люди, працелюбні, розумні, жартівливі, співучі.

24 серпня народ України відзначає День Незалежності своєї держави. Державними символами стали герб – старовинний тризуб, з яким колись ще київські князі ходили в походи, та синьо-жовтий прапор.

Чому синьо-жовтий? Бо над країною небо синє-синє, а безкраї лані влітку колóсяться золотóю пшеницею. Це кольори міру, щастя, добробуту.

Лариса Колос

ДІТИ УКРАЇНИ

Всі ми діти, всі ми різні,
Як багато нас!
Всі ми рідні у Вітчизні,
Гарні й без прикрас.

Різні мови в нас і танці,
Страви і пісні,
Та усі до школи вранці
Йдемо день при дні.

Нас еднають світ науки,
В небесах – зірки
І державна наша мова,
Мрії і думки.

Ми не звérхні, не бундючні –
Люди між людьми.
Всі ми дружні й нерозлучні –
Українці ми!

Наталка Поклад

ПРАПОР

Прапор – це державний символ.
Він є в кожній державі;
Це для всіх – ознака сили,
Це для всіх – ознака слави.
Синьо-жовтий прапор маєм:
Синє – небо, жовте – жито;
Прапор цей оберігаєм,
Він – святиня, знають діти.

Віра Паронова

Наш герб – тризуб. У ньому сила
Отця небесного і сина.
Тризуб, немов сім'я єдина,
Де тато, мама і дитина
Живуть у мирі і любові
На Україні вольній, новій.

78, 79

Максим Рильський

ПІСНЯ ПРО КИЇВ

Наш Київ розіслався
На горах над Дніпром,
Садями завітчався,
Мов дівчина вінком.
Його побудували
Браті, батькі, діди.
І славно захищали
Від лютої біді...

КИЇВ – СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ

Київ – велике і гарне місто. Воно стоїть на Дніпрі.
Головна вулиця столиці – Хрещатик.
У Києві багато шкіл, гімназій, ліцеїв, університетів, театрів,
бібліотек, музеїв, пам'ятників.
У столиці України є фабрики і заводи, де працюють люди різних
професій, які виготовляють мотоцикли, меблі, одяг, взуття, ліки,
різні продукти харчування.
У Києві багато чудових парків. Кияни і гості люблять це місто.

ЛЕГЕНДА ПРО ЗАСНОВНИКІВ КИЄВА

Київ є одним із найстаровинніших міст у Європі. Вже понад 1500
років стоїть він на крутих берегах Дніпра.

У давні часі жило плем'я полян, а правили ними три князі-брати: Кий, Щек і Хорів, а сестра їхня звалася Лібідь. І збудували поляни город й нарекли його на честь свого князя старшого брата Щека і Хорива – Києвом. А навколо города був ліс і пуща велика, і поляни ходили на лови і полювали там звірів, рубали ліс, розбудовували город.

Кий довго княжив у роді своєму, ходив походами в інші землі, і навіть до самого Царгорода. Великі почесні віддавав йому правитель Царгорода.

Коли ж Кий повертався з далекої мандрівки, то, пливучи Дунаєм, уподобав місце і збудував невеликий город, і хотів осісти в ньому з родом своїм, та не дали йому навколишні мешканці. Отож і донині називають придунайці те городище Києвець. Кий же повернувся у свій город Київ і правив ще багато років зі своїми братами Щеком і Хоривом.

80, 81

ЛЕГЕНДА ПРО ЗАСНУВАННЯ ЛЬВОВА

Один князь поїхав на лови. Він полював цілий день, а увечері став на спочинок разом зі своїм почтом біля підніжжя високої гори. Аж підходить до вогнища старець і каже:

— Недобре місце ти вибрав, князю. Ця гора називається горою Лева. У ній є печера, а в тій печері живе величезний лев-люджер. Щоночі він виходить з печери і йде на пошуки поживи. Багато людей загинуло, і, зрештою, люди пішли з цих місць. А цієї ночі лева не доведеться далеко ходити на лови, якщо ти не втечеш звідси. Рятуй своє життя, князю.

— Мисливець не тікає від дичини, а полює на неї, – спокійно відказав князь.

— Якщо визволиш цей край від люджера, люди повік-віки будуть вдячні тобі, – вклонившись, відповів старець і пішов.

Коли настала ніч, князь не ліг спати. З мечем у руках він чатував біля печери. І от наче грім гримнув вдалині – це заревів лев, що прокинувся голодний та лютий.

Коли голова чудовиська показалася в отворі печери, князь змахнув мечем і щосили опустив його на могутню шию звіра. Від лев'ячого реву здригнулися гори, і мертвий звір гримнув на землю.

На честь своєї перемоги князь взяв собі ім'я Лев, а зображення звіра помістив на своєму гербі. На сусідній горі, ще вищій від гори Лева, князь Лев збудував замок.

Невдовзі біля підніжжя цієї гори почали селитися люди, сподіваючись на захист могутнього князя Лева від ворогів. Тож місто, що незабаром тут постало, почали називати Львовом.

Віктор Таран

ПИСАНКІ

В хаті на осонні
Сяду на ослоні.
Сяду я скраєчку –
Розпишú яєчко.

Леся Храплива

ВЕЛИКОДНЯ ПРИГОДА

Засвітіло сонечко ранком у віконечко. Поклала мама в кошик паську, писанкі, ковбаску та покликала донечку Параску:

— Від себе і від батька і від мене занесеш бабусі свячене!

І пішла Параска: в кошику ковбаска, писанкі і паська.

Іде Параска, вийшла на горбок. А до неї Бровко – пєсик: скік та скок!

— Куді ідеш та що несеш?

— Несу я паську, писаночки, ковбаску, від батька і від мами і від мене – несу бабусі свячене.

— А не буде там нічого і для мене? – Бровко питає, хвостиком махає.

— Писанкі матуся написали, оленями, півниками, сонцями прикрашали. Не на те трудились мої нєнка, щоб з'їв Бровко писанкі смачнєнко!

— Подивись, Парасю, ще раз на свячене: може, там знайдеться щось для мене? – Бровко питає, хвостиком махає.

— Білу паську – не малі це рєчі! – мама цілу ніч місили ще й пєклі у пєчі. Ой, багато мали з нею праці! Чи ж годиться пасьочка – собаци?

— Подивись, Парасю, ще раз на свячене: я голоден – чи нема нічого в кошику для мене?

— Лиш ковбаска, вся товстєнка, з салом. Мама її довго начиняли, ще й пєклі! Я знаю, їсти ти готівий, та не дам ніяк ковбаски – пєсові!

— Поглянь, Парасю, в кошик – ще ж бо не порожній він! – Бровко благає, хвостиком махає.

— Не порожній, ще остався... хрін. Вікопала я його сама в городі – може, стане Бровкові в пригоді?

Дала Параска Бровкові ласоців тих, а Бровко лиш понюхав та:

— Ааапчих!

В носі закрутіло, в очах потемніло. Пчихнув Бровко, заточився та штовхнув Параску. Випустила вона з рук кошик, паську, писанкі, ковбаску...

Покотилася з горбочка паська, а за нею стєжкою всі писанкі й ковбаска, а за ними кошик і Параска, а за ними, гавкаючи, Бровко – пєс.

Котілися, котілися ранок весь. Аж мусили ста́ти, бо докотілись до бабусино́ї ха́ти. Вста́ла тоді Параска, позбирала в ко́шик па́ску, писанкі, ковба́ску та промóвила:

– Бабусенько, від ма́ми, від та́та і від ме́не принесла́ я ла́сощі вам на свя́чене.

І сказа́ла, яка́ приго́да приключи́лася: як усі́ вони́ з горбóчка покоті́лися.

А бабу́ся – нум Параску цілува́ти. Посади́ла її на покóтті в ха́ті, а Брóвкові бі́ля поро́га да́ли вели́ку кість. А він зуба́ми – хап! – і їсть, і до́сі їсть!

84

“ГУ́СИ, ГУ́СИ, ДОДО́МУ!”

(Украї́нська наро́дна дитя́ча гра)

Територія, на якій відбувається гра, розділена (крейдою) на дві половини. На одній стоїть “господиня”. Вона кличе “гусей”. На другій половині – “гуси” (3–5 учнів). Вони на відстані. Збоку стоїть “вовк”. “Діти-гуси” біжать до господині, їм навперейми біжить “вовк”. Якщо “гуси” забігають за позначену лінію, вони вдома. “Вовк” не має права торкатися їх і забігати за лінію, інакше “гуси” обертаються і скубуть його. Якщо ж “вовк” дожене когось до лінії і торкнеться його, той стає “вовком”, і гра продовжується.

Діти за допомогою лічилки обирають з-поміж себе господиню й вовка. Усі інші – гуси. Вони йдуть на луг пастися, а вовк ховається неподалік за кущем. Господиня виходить за умовну лінію (город) і кличе гусей:

– Гу́си, гу́си, додо́му!

– Чого́?

– Вовк за горо́ю!

– Що він ро́бить?

– Гусе́й скубе́!

– Які́х?

– Сіри́х, біли́х, пелеха́тих, тіка́йте, гу́сочки, до ха́ти!

Гуси біжать додому, а вовк кидається переймати їх. Однак за умовну лінію (город) він не має права заходити.

ЛІЧИ́ЛКА

Тіка́в за́єць че́рез міст.

До́вгі ву́ха, ку́ций хвіст,

А ти да́лі не тіка́й,

Ти лічи́ти почина́й:

Раз, два, три

Вийди ти.

МІСТО

Міста України – це промислові, навчальні й культурні центри.

Місто – це широкі вулиці з багатоповхувими будівками, потоком машин, світлофорами або регулювальниками, з пішохідними доріжками – тротуарами і переходами через вулицю – “зебрами” або підземними переходами.

Це фабрики і заводи, на яких працюють робітники і робітніці – люди різних професій, які виготовляють машини, одяг і взуття, продукти харчування, ліки.

Місто – це великі школи, гімназії, ліцеї, в яких навчаються діти; це коледжі, університети й академії з тисячами студентів.

Це театри, концертні зали, філармонії, музеї і пам’ятники. Це великі універмаги, магазини, супермаркети, поштові відділення, залізничні й автобусні вокзали, аеропорти.

Є міста старовинні й зовсім молоді. Вони можуть бути великими, з мільйонами мешканців, і зовсім маленькими, з кількома десятками тисяч.

До великих старовинних міст належать: Київ – столиця України, Львів, Харків, до менших – Чернігів, Житомир, ще менших – Малин, Васильків.

А в якому місті мешкаєш ти? Якщо в селі, то яке місто знаходиться поблизу?

ЗАГАДКИ

На дорозі їх багато –
 Їде на колесах хата.
 І вона в єдину мить
 Хоч куди тебе домчить! *(Автомобіль)*

Швидко мчить, бо поспішає,
 Пасажирів підбирає.
 І хвилинка у хвилинку
 Їх доставить на зупинку. *(Автобус)*

Під землею мчать вагони,
 Світло сяє на перонах,
 Сходи вниз людей везуть,
 Ще й на гору заберуть. *(Метро)*

Як натиснеш на педалі,
 Побіжить в далекі далі. *(Велосипед)*

Спішить, сурмить:
 – Дорогу дай!
 Моргає синім оком.
 Примчиться швидко і біда
 Людям обійде боком. *(Пожезна машина)*

ЗАГАДКИ

А я зéбра не проста:
 Без копит
 І без хвоста,
 Лиш біленькі
 Смужки маю.
 Я лежучу,
 А не гуляю.
 Хочеш перейти дорóгу?
 Я прийду на допомóгу.
(Пішохідний перехід)

В ньóго на чотири бóки
 Є по три кругленькі óка.
 Ними світить не дарéмно:
 Як подивиться зелéним –
 Їди скоріше, не зивай!
 Світить жóвтим – зачекай:
 А червóним – стій, не йди! –
 Щоб не сталося бідí.
(Світлофóр)

Віра Паронова

ПЕРЕХІД ВУЛИЦІ

А якщо відсутній знак?
 Треба нам зробити так:
 При дорóзі зупинітись
 І наліво подивітись.
 Бачиш: транспорту немає –
 До середини рушаєм.
 Є тут лінія чудóва,
 Не звичайна, розділова.
 Знов на ній ти зупинісь
 І направо подивісь.
 Всі машини пропусті –
 Після цього можеш йти.

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ У ТРАНСПОРТІ

1. Не шуміти, не штовхатись, Чémно й лагідно триматись.	3. Стáршим лю́дям, як годі́ться, Треба місцем поступі́тись.
2. Без білета, знає ко́жен, Їхати в транспорті не можна.	4. Ско́ро вихід, не штовхайся, Потихе́ньку посувайся.

Ігор Січовик

Їде зайчик у трамваї
І довкола поглядає.
Тут підходить їжачок
І говорить :
– Ваш квиток!
Червоніє зайчик густо
І дає листок... капусті.
Пожував їжак листок.
– Це – говорить, – не квиток.
Доведеться вам зійти
І додому пішки йти!

90

ВВІЧЛИВИЙ ПЕСИК

Якось гуляла квочка з курчатками у дворі. Раптом налетіла чорна хмара, й дощ полив як із відра. Квочка мерщій на землю присіла, пір'ячко розчепірила й заквоктала: “Квок-квок-квок...”. Це означало: “До мене, мої маленькі! Ховайтеся негайно”. І всі курчатка залізли до неї під крила, зарілися в тепле пір'ячко. Хто весь заховався, у кого тільки ніжки видно, у кого голівка стирчить, а в кого самé тільки око виглядає... А неподалік у будці сидів песик. *(Розкажіть, що було далі, за кадрами мультфільму.)*

91

Тамара Журба

ТЕЛЕФОНИ

Дзінь-дзелень!
Дзінь-дзелень!
І хто це дзвонить
Цілу ніч і цілий день?
Дзінь-дзелень!
“Алло! Добридень! –
Лось гукá до борсукá. –
Там на озері не видно
Лося меншого, синка?”
А лисиця щохвилини
Зайцю: “Ну́мо без образ,
Завітай в мою хатину
На гостину хоч би раз.
Я чекаю, довговухий!
А як ні – прийду самá!”
Заєць слухавку продмухав
І сказав: “Мене нема...”

ЗІПСОВАНИЙ ТЕЛЕФОН

Посідали птахі
У зіпсованого телефона
Грати.
– Кру! –
Шепнув журавель вороні.
– Кра! –
Шепнула ворона сорочі.
– Кре! –
Сказала
Сорока-білобока сові.
А та все чула,
Все знала
І тільки зареготала:
– Хо-хо-хо, хо-хо-хо!

92

Наталія Забіла

ОЛІВЕЦЬ-МАЛЮВЕЦЬ

Взяла Яся олівець,
Олівець-малювець.
Сіла Яся біля столу,
Розгорнула папірець.
Треба тут намалювати
Отакую велику хату!
Вікна. Дах. Димар на нім.
З димаря – великий дим!
– Ось травичка. Ось доріжка.
Ось дитинка. Ручки. Ніжки.
Ротик. Носик. Голова.
І волосься – як трава.
Ось на небі сонце сяє.
Довгі промені ясні...
А в сторонці, під віконцем,
Квітнуть квіти запашні.
У дитинки є спідничка,
А на ніжках – черевички.
Ще їй кошника зроби –
Піде ляля по грибі.
Ліс такий густий, кошлатий,
І дерев у нім багато –

Все ялінки та дуби.
Як щітки, стирчать гілки.
А під кожним під дубочком
Два грибочки, три грибочки.
Ось чотири, ось і п'ять...
Вже нема де малювати!
Ось і блискавка! І грім!
І полився з хмари дощик
На грибочки, на дубочки,
На ялінку, на хатинку,
На малесеньку дитинку.
На волосьячко, на кошик
Ллється дощик, дощик, дощик.
Ллється швидко, швидко, швидко!
І нічого вже не видно!
– Що ж ти, Ясю, наробила?
Зачорнила весь папір!
І протерла, і продерла,
І пробіла аж до дір!
Яся каже: – Ай-ай-ай! Це не я!
Це такий вже олівець,
Олівець-малювець!

ДЕНЬ МАТЕРІ

Мати... У всі часи народи величали її як найбільшу святиню. Вона – корінь життя, Берегиня роду людського.

Колись День Матері відзначався постійно й дуже урочисто і в нас в Україні. Потім його замінили святом жінок.

Тепер свято Матері повернулося до нас. У другу неділю травня ми складаємо шану і дяку всім матерям. Бо як вічне життя на землі, так вічна Мати – символ Добра, Миру, Щастя.

За Василем Сухомлинським

МОЯ МАМА – НАЙКРАЩА

Маленька дівчинка приїхала з мамою у велике місто. Пішли вони по вулиці. Мама вела донечку за руку. Дівчинка побачила щось цікаве. На radoщах заплескала в долоні. І загубилась у юрбі. Загубилась і заплакала:

– Мамо!.. Де моя мама?

Люди оточили дівчинку й питають:

– Як тебе звати, дівчинко?

– Оля.

– А маму як звать? Скажи, ми її зараз знайдемо.

– Маму звать... мама... матуся.

Люди усміхаються. І знову питають:

– Які у твоєї мами очі: карі, сині, блакитні, сірі?

– Очі у неї... найдобріші...

– А коси? Які в мами коси – чорні, русі?

– Коси... найкрасивіші.

Знову усміхаються люди. Питають:

– А які у мами руки? Може, якась родимка у неї на руках є, згадай.

– Руки у неї... найласкавіші. Моя мама найкраща!

Пішли люди й оголосили по радіо: “Загубилась дівчинка. У її мами найдобріші очі, найкрасивіші коси, найласкавіші у світі руки”.

І мама знайшлася.

Роман Завадович

Петрусєва матуся

Притулівся до мами Петрусь:

– Є на світі багато матуся.

Є в Оленки, в Уляни, в Юрка,

Але жодна з них не така.

ЯК КЛІЧУТЬ МАМУ

Кóжен по-сво́ему ма́му поклі́че.
Зна́єш ти, зна́єш ти, як?
“Му-му!” – теля́та,
“Хрю!” – порося́та,
Ну, а лоша́та ось так: “Іго́-го!”
Кóжен по-сво́ему ма́му поклі́че.
Зна́єш ти, зна́єш ти, як?
“Гав!” – цуценя́та,
“Ме!” – козеня́та,
А кошеня́та ось так: “Няв!”

95, 96

Ігор Січовик

* * *

З'їхалась роді́на:
Брат з Карпа́т,
Сестра́ з Остра́,
До́чка з Кри́му,
Син із Ри́му,
Вну́чка з Лу́цька,
Внук з Прилу́к,
А ми з Вінниці.
Ба́ба Зи́на – імені́нниця!

Ігор Січовик

ІМЕНІНИ

(Жарт)

— Коли́ у тебе́ бу́дуть імені́ни? —
Пита́є Ко́стик у сестри́чки Ні́ни.
— Тоді́, — відпові́дає Ні́на Ко́сті, —
Як принесу́ть мені́ цукерки го́сті.

ЗМІСТ

І ЧАСТИНА

1.	Україна – рідний край	3
2.	Хто я?	4
	Де я живу?	5
3, 4.	Я і моя родина	6
	Удома	7
5, 6.	Ріпка.	8
7, 8.	Мої іграшки, ігри.	10
	На дитячому майданчику	11
9, 10.	Ввічливість	12
11, 12.	Ввічливість (продовження)	14
13.	Знайомство	16
14.	Дружба, товаришування	18
15, 16.	Лисиця і журавель	20
17.	Школа.	22
18.	Наш клас	24
19.	Навчальне приладдя	26
	Лічба: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	27
20.	Навчання.	28
21.	На перерві	30
	Подояночка	31
22.	Ми малюємо. Кольори.	32
23.	Осінь у лісі. Кольори осені	34
24.	Овочі.	36
	Художники	37
25, 26.	Ходить гарбуз по городу	38
27, 28.	Фрукти	40
29.	Людина. Професії.	42
30.	Людина. Частина тіла.	44
31.	Гігієна.	45
32, 33.	Одяг	46
34, 35.	Взуття.	48
36.	Будьмо охайними	50
37, 38.	Зимонька іде, сніжок нам несе	52
39, 40.	Рукавичка	54
41, 42.	Свято Миколая	56
43.	Зимові розваги	58
44, 45.	Новий рік	60
46, 47.	Новий рік в Україні	62
48, 49.	Де вони живуть?	64
50, 51.	Наші пернаті друзі	66
	Зимові турботи.	67
52.	Слухаємо казку	68
53, 54.	Свійські тварини	70

	Два півники	71
55.	Слухаємо казку	72
56, 57.	Свійська птиця.	74
58.	Дім (квартира). Будинок в селі. Обереги	76
	Інтер'єр української хати. Обереги	77
59.	Дім (квартира). Меблі	78
	Інтер'єр міської квартири	78
60.	Посуд	80
61.	Допомога вдома	82
62, 63.	Продукти харчування. Їжа	84
64.	Смачного!.	86
65, 66.	Колосок	88
67, 68.	А вже весна	90
	Мамине свято.	91
69, 70.	Наш Тарас	92
71.	Село	94
72.	Весняні роботи в селі	96
73, 74.	Дитячі ігри й пісні весною	98
	«Перепілочка»	99
75–77.	Україна – наша держава	100
	Усі ми діти, всі ми різні...	101
78, 79.	Київ – столиця України	102
80, 81.	Мій рідний край	104
82, 83.	Великдень	106
	Великодня пригода	107
84.	Великодні ігри дітей	108
85, 86.	Місто	110
	Види транспорту.	110
87, 88.	Вулиця міста	112
	Правила дорожнього руху	113
89.	У транспорті	114
90.	У кінотеатрі.	116
91.	Розмова по телефону.	118
92.	Олівець-малювець.	120
93, 94.	День матері	122
	Моя мама – найкраща.	123
95, 96.	День народження бабусі	124

II ЧАСТИНА

Тексти для розвитку аудіативних умінь	126

Навчальне видання

Ольга ХОРОШКОВСЬКА
Наталія ЯНОВИЦЬКА

УКРАЇНСЬКА МОВА

для загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням польською мовою

УСНИЙ КУРС

1 клас

Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Редактор Любов Кириєнко
Художній редактор Ігор Шутурма, Жаннета Присяжна
Коректор Ольга Тростянчин

Формат 70×100¹/₁₆. Ум. друк. арк. 14,3.
Обл.-вид. арк. 16,0. Тираж 302 пр. Зам. № 193-12.

Державне підприємство
«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2980 від 19.09.2007

www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net

Друк на ПРАТ «Львівська книжкова фабрика «Атлас»,
79005 м. Львів, вул. Зелена, 20
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК 1110 від 08.11.2002